

EL RESSÒ DE L'ODA I TROUBAIRE CATALAN A CATALUNYA*

I

Frederic Mistral escriví la seva oda *I troubaire catalan* el mes d'agost de 1861 — acaba de fer justament cent anys. No seria fàcil de precisar els motius personals que impulsaren el poeta, ja gloriós en tombar la trentena, a compondre-la; sembla innegable, però, que la presència de Damas Calvet en terres provençals i la seva cordial amistat amb els més destacats dels felibres no són alienes a la concepció i a la redacció d'aquella poesia, que havia d'esdevenir famosa tot seguit.

Calvet,¹ jove enginyer lletraferit, oriünd de Figueres, que, subventionat en aquell temps pel seu Govern, s'informava a l'estranger sobre els progressos de les indústries químiques, havia assistit a les Festes de la Tarasca, a Tarascó, on li fou donat d'entrar en contacte — el fet s'esqueia el 19 de maig, diumenge de Pentacosta — amb Roumanille, Aubanel, Mistral, Bonaparte-Wyse i els altres escriptors que set anys enrera havien constituït el *Felibrige*.²

Segons ell mateix explicava en una interessant crònica del final de juny de 1861, que li era publicada el mes següent al «Diario de Barcelona»,³ els felibres «siguen el movimiento literario de Cataluña, pues

* Comunicació presentada al III Congrés Internacional de Llengua i Literatura d'Oc (Bordeus, 3-8 setembre 1961), no publicada en els volums d'«Actes et mémoires du IIIe Congrès International de Langue et Littérature d'Oc» (Université de Bordeaux, s. d. [1964-1965]) pel fet que els organitzadors del Congrés decidiren inexplicablement d'excloure'n els textos no redactats en llengua francesa.

1. Damas Calvet i Budallés havia nascut a Figueres l'11 de desembre de 1836 i morí a Barcelona el 9 de novembre de 1891. Cf. F. MASPONS I LABRÓS, *Nostres poètes*, «Calendari Català» del 1876, pàgs. 111-113; ANTONI ELIAS DE MOLINS, *Diccionari biogràfic y bibliogràfic de escriptors y artistes catalanes del siglo XIX* (Barcelona 1889-1895), I, 352-353; [J.] R[IERA I BERTRAN], *En Damàs Calvet*, «La Il·lustració Catalana», XII (1891), 338-339; «Lectura Popular», fasc. 99.

2. Vegeu, sobre aquestes festes, *Li fêsto de la Tarasco* de F. MISTRAL, «Armana Prouvençau» del 1862, pàgs. 71-84; reproduït, amb traducció francesa de PIERRE DEVOLUY, dins el recull mistralenc de *Darriero prosa d'armana (Dernière prose d'almanach)*⁸ (Paris 1930), 60-111.

3. La carta de Calvet, adreçada a Joan Mañé i Flaquer, director del «Diario de

poscen ya los dos primeros tomos de los juegos florales, y eran ya muy conocidos en Provenza los nombres de Milà, Rubió, Bofarull, Balaguer y Clavé». I afegia, intentant modestament de llevar valor a la seva decisiva intervenció: «Yo he completado las noticias sobre lo que se ha hecho en nuestro país en estos últimos años, sintiendo que en esta ocasión la literatura catalana haya tenido, sino un indigno, un débil representante».⁴

Els fruits literaris dels primers renaixentistes catalans ja coneguts pels escriptors de Provença i aquells que Calvet podia oferir a la consideració d'aquests no eren certament encara extraordinaris: els balbuccigs poètics d'Antoni Puigblanch, Joan Cortada i Miquel-Antoni Martí, potser els assaigs teatrals de Josep Robreño, Francesc Renart i Abdó Terrades, les trobes de Bonaventura-Carles Aribau, *Lo Gaiter del Llobregat* de Joaquim Rubió i Ors, els aplecs *Los trovadors nous* i *Los trovadors moderns* compilats per Antoni de Bofarull i per Víctor Balaguer respectivament, els llibres de versos d'Antoni de Bofarull, de Tomàs Aguiló, de Pau Estorch i Siqués, d'Adolf Blanch, de Víctor Balaguer..., els primers volums dels Jocs Florals...⁵ Ja era suficient, però, perquè Mistral pogués estar cert que «peralin» — al Sud de les Corberes — hom feia

Barcelona», duia la data del 27 de juny de 1861 i aparegué a l'edició del matí del 29 de juliol. Segons em comunica el senyor Jean Boutière — a qui sóc deutor també de la coneixença d'altres cartes inèdites de Calvet a Mistral —, entre la correspondència epistolar del jove figuerenc conservada al Museu de Mallana, hi ha una lletra del dia primer de juny, escrita des de Metz, on l'escriptor català fa saber al poeta provençal: «[...] he escrit un article sobre vosaltres que he enviat ja a *Diari de Barcelona* [...]». Les dates, com hom observa tot seguit, no concorden. Seria la carta potser, del primer de juliol? Tinguem present que Calvet, segons la data d'altres lletres, era a Metz el 27 de juny — i a Avinyó el 14 del mateix mes. Que el seu article cridava tot seguit l'atenció, ens ho demostren les següents ratlles, sense data, trameses per M. Roussel a J. Roumanille: «*Le Diaro de Barcelona* que je lis quelquefois et qui m'a fait a mon insu la gracieuseté de reproduire un article que j'ai adressé à la *Gazette de France* sur la Catalogne me procure une surprise non moins agréable dans son numéro de ce jour sous la signature Damaso Calvet, en faisant défiler sous mes yeux le bataillon sacré des félibres avignonnais. || On t'aura adressé sans doute ce numéro, mais dans le doute je m'empresse de te le faire moi-même.» (Lletra inèdita conservada al Museu Calvet d'Avinyó).

4. «*Diario de Barcelona*» del dia indicat. — Jan Brunet, dins la seva *Cronico felibrenco*, datada a l'octubre de 1861, que veia la llum damunt l'«*Armana Provençal*» del 1862, pàgs. 22-25, després de donar notícia, per primera vegada en aquella publicació, dels Jocs Florals de Barcelona, indicava: «Es un felibre Catalan, Don Dàmaso Calvet, conquistaire de l'eiglantino d'or en 1859, que nous countavo acò-d'aquí, aquest estiu, emé l'entusiasme d'un grand cor, emé la vivo fe de la jouvènço» (pàg. 25).

5. Vegeu sobre tots aquests autors i llurs obres: ELIAS DE MOLINS, *Diccionario*, s. v.; MANUEL DE MONTOLIU, *Manual d'història crítica de la literatura catalana moderna*, Primera part (1823-1900) (Barcelona 1923), 80-88, 151-172, 183 ss.; JEAN AMADE, *Origines et premières manifestations de la Renaissance littéraire en Catalogne au XIXe siècle* (Toulouse-Paris 1924), 405 ss., i els diversos fascicles a ells dedicats dins la «*Lectura Popular*».

«... revieüre e resplendi
Un di rampau de nosto lengo».⁶

Que aquesta notícia, per al poeta provençal, havia d'ésser fresca, ho denunciava prou aquell «nous an di» del primer vers, clara confessió, si no d'una completa ignorància anterior, almenys d'un significatiu desconeixement dels vacillants passos fets per la renaixença lingüístico-literària catalana, que s'havia posat en marxa independentment de l'espel·lidada albiradora en les lletres occitanes.⁷ Joan Amade, l'erudit estudiós rossellonès, comenta aquesta ignorància dels felibres respecte a la literatura catalana renaixent i n'apunta una plausible explicació: «Les poètes provençaux pouvaient à bon droit ignorer la poésie catalane antérieure à eux, tout le mouvement des idées qui s'était déjà développé en Catalogne, d'autant plus que les représentants de cette poésie et les promoteurs de ce mouvement n'avaient, en somme, à peu près rien tenté pour les faire connaître hors de chez eux...».⁸

El fet cert, però, és que a partir de l'estada de Calvet a Provença, una creixent conciença mútua per part dels escriptors dels dos països esdevé la causa d'una època — d'alguns lustres — d'estreta germanor literària, que en alguns moments apuntarà cap a tímides i febles manifestacions polítiques, intensificades després en una de les dues literatures, però sense continuïtat operant en l'altra.⁹

No és solament Mistral qui s'adreça als poetes — als trobadors, com era de rigor anomenar-los — catalans, en aquella ocasió. Ens cal ací recordar, també, la *Saludacioun* que el Felibre dels Jardins adreçava, el gener de 1862, a Víctor Balaguer i a Manuel Milà i Fontanals («Manuel y Fontanals» escriu Roumanille, la qual cosa ens deixa entreveure com li era poc conegut l'illustre erudit vilafranquí), qualificats de «felibre catalan»;¹⁰

6. *I troubaire catalan*, vv. 2-3.

7. Vegeu, sobre el «nous an di», J. RUBIÓ I ORS, *Breve reseña del actual renacimiento de la lengua y literatura catalanas. ¿Débese a la influencia de los modernos trovadores provenzales?*, «Memorias de la R. Academia de Buenas Letras de Barcelona», III (1880), 220, i AMADE, *Orígenes*, 178, n. 3. En l'«*Armata Prouvençau*», abans del 1862, no trobem cap referència a la literatura catalana; és Brunet qui n'hi dona la primera notícia: «Pèr acaba la charradisso, remarquen que i'a quicon d'astra e de misterious dins lou revieüre generau que la lengo prouvençalo manifèsto, e dins touti si branco. D'aquéli branco uno di mai gaiardo, lou parla catalan, se reviho e fruchejo qu'ues uno benuranço!» I segueix amb la informació sobre els primers Jocs Florals (*Cronico felibrengo*, «*Armata Prouvençau*» del 1862, pàg. 25).

8. AMADE, *Orígenes*, 171.

9. Es refereix a algunes d'aquestes coincidències i divergències entre catalans i provençals, en la concepció de la renaixença, ROBERT LAFONT, en el seu llibre *Mistral ou l'illusion* (Paris [1954]).

10. Poesia publicada a l'«*Armata Prouvençau*» del 1863, pàg. 85. Incorporada a la reedició de *Lis oubreto en vers* de l'any 1903, a Avinyó (la primera edició d'aquest recull, també d'Avinyó, era de 1859, anterior doncs a la redacció de la *Saludacioun*),

en aquesta obra l'autor exclama que, havent vist florir l'arbre que havia plantat a Provença, i la reconeixença fraterna entre provençals i catalans, «aro» — subratllat per una insistent repetició — ja pot morir :

«Aro, moun Diéu, pode mourir,
Aro, o bonur! qu'ai vist flouri,
L'aubre que plantère en Prouvènço,
E que m'avès donna, moun Diéu, pèr recompènso,
De vèire, à soun entour, Prouvençau, Catalan,
Bèus enfant de la memo maire,
Se reconnèisse fraire, e, la man dins la man,
Canta 'nsèn, e s'ama coume s'aumon de fraire!»

Grand aubre felibren, aro t'ai vist flouri :
E bèn! aro, o moun Diéu! aro pode mourir!»

Calvet informava, en la mencionada correspondència del mes de juny, sobre el monolingüisme poètic dels felibres. «Ninguno de ellos», deia, «ha querido mandar poesías á los juegos florales de Tolosa, por que solo premian las francesas, robando como dicen ellos á la lengua de Oc las flores de Isaura, y llamándose mantenedores sin mantener nada». I afegia: «Mas tienen intención de mandar algunas el año próximo á los de Barcelona, solo para hermanar mas las dos literaturas».¹¹

L'oda de Mistral, apareguda dins l'«Armana Prouvençau» per a 1862, que eixia de premses al final de l'any anterior,¹² era tramesa, junt amb la *Saludacioun* de Roumanille, a la barcelonina festa dels Jocs Florals, que s'esqueia aquella vegada — any quart de la seva instauració — el dia 4 de maig, i que se celebrava sota la presidència de Joan Illas i Vidal.¹³ El missatger escollit per Mistral per a fer arribar la seva poesia a Barcelona no podia haver estat altre que Calvet, al qual era dedicada l'endrega que la cloïa, on el poeta deia :

pàgs. 340-341. — La composició de Roumanille no fou publicada al volum dels Jocs Florals de 1862, contra el que diu JEAN BOUTIÈRE, *L'Album inédit de Victor Balaguer (1867)*, «Mélanges de linguistique et de littérature romanes à la mémoire d'István Frank» (Universität des Saarlandes 1957), 62, n. 3. V. Balaguer, però, en citava alguns versos traduïts dins el seu discurs (cf. *infra*, pàg. 192).

11. «Diario de Barcelona», 29 juliol 1861, ed. del matí.

12. Pàgs. 26-30. Inclosa després dins *Lis Isclo d'Or*, Recuei de pouesio diverso, Em'uno prefaci biougrafico de l'autour escricho pèr éu-meme (Avignon, J. Roumanille, 1876), 72-83. Per a les reimpressions d'aquest recull i llurs diferències, vegeu l'edició crítica en preparació per Jean Boutière.

13. El 30 de gener anterior, Calvet comunicava a Mistral, des de París, que la seva poesia havia estat rebuda pels catalans amb entusiasme, i planejava la presentació de l'autògraf original, de la seva traducció i de la seva resposta (Lletra inèdita). El 28 de març, Calvet escriu a J. Brunet que «on parlara [als Jocs Florals] de la poésie de Mistral et on m'a écrit qu'ils vous ont adressé le programme des concours» (Lletra inèdita, conservada al Museu Calvet).

«Calvet, moun bèl ami,¹⁴ jouine pin escalant,
 Di valoun maiourquin, di serre catalan
 Tu qu'amadures l'epoupèio,
 Au Counsistori gai de vòsti Jo Flourau
 Presènto aquèsti vers courau
 Dóu calignaire de Mirèio».¹⁵

Les dues obres provençals no entraven en concurs — a una d'elles, la de Mistral precisament, li mancava el requisit essencial d'ésser inèdita —, al contrari del que s'havia d'esdevenir, en anys successius, amb altres composicions d'autors occitans.¹⁶

Hom les rebia triomfalment, de tota manera, com un agraït homenatge de qualitat a la poètica institució barcelonina.¹⁷ El Secretari del Consistori, Víctor Balaguer, en la seva memòria, anunciava la joia que la recepció d'aquelles peces havia causat :

14. La primera edició, de l'«Armana Prouvençau», diu : «Don Calvet, moun ami [...]». En la lletra del 23 de novembre, tramesa des de París, el poeta figuerenc explica al mallanenc que és incorrecte «Don Calvet» i que caldria posar «Tu, Calvet»; Mistral sabé trobar, però, la millor solució. — Quant a l'amistat entre els dos escriptors, recordem que, des de les seves primeres cartes, el català s'adreça al provençal amb «Mon car amich Mistral», «Mon cher Ami Mistral», «Mon car Frederich», etc.; altrament, parlant d'aquest en el seu mencionat article del «Diario de Barcelona», Calvet escriu : «[...] á quien tengo la fortuna de contar entre mis mejores amigos [...]».

15. *I troubaire catalan*, vv. 145-150.

16. Com *Aïs*, de Rosa Anaïs de Roumanille, premiada als Jocs Florals del 1864; *Clemenço Isauro a Mount-pelié*, de Joan Monné, als del 1876; *Un amour*, de Victor Lieutaud, als del 1888; *Après la meïssou*, de J. Enric Castelnaud, als del 1886; *E vivo la pas!*, de Louis Charrasse, als del 1892; *La cansoun de la Countesso*, de Felix Descourt, als del 1893; *Un episodi de Pasco Flourido*, de Lluís Bard, als del 1894; etc. Respecte a la primera d'aquestes poesies, D. Calvet, secretari dels Jocs l'any 1864, deia que, «escrita en llenguatge provensal modern, no era la verdadera interpretació del aculliment que donávam en lo cartell als dialectes del Mitjorn de Fransa; més, regonegut son valor poétich, havem volgut donari cabuda á est premi [primer accèssit al Gessamí d'argent], ja que com á extraordinari s'adjudicava, com una mostra de deferencia als trobadors provensals y perque servís de un nou llas de amistat» («Jocs Florals de Barcelona en 1864», pàg. 22). Per a comprendre allò de «la verdadera interpretació del aculliment que donávam en lo cartell als dialectes del Mitjorn de Fransa», cal recordar que les composicions trameses als Jocs Florals havien d'ésser «escrites en pur català, ja sia lo antic o ja lo literari modern; excepte les que se presenten en los dialectes del migjorn de la França, amb tal que llurs autors procuren donar-los una forma aproximada al provençal o al català literari» (cf. JOSEP MIRACLE, *La restauració dels Jocs Florals*, Barcelona 1960, pàg. 308).

17. Mistral s'interessava pel ressò que la seva obra trobava a Barcelona : «Je suis heureux que mon *Sirventés* aux troubadours Catalans ait trouvé de l'écho dans vos cœurs patriotes. Je désirerais connaître ce qu'il est dit, à propos de cette pièce, dans le compte-rendu des Jeux-Floraux de cette année, afin de pouvoir remercier votre académie dans notre publication annuelle (*l'Armana prouvençau*) que nous allons imprimer prochainement [...]». (Carta inèdita de F. Mistral a F.-P. Briz del 20-IX-1862). Cf. «Armana Prouvençau» del 1863, pàgs. 11-13.

«Y no es sols aquest,¹⁸ en mitj de esser molt gran y legítim, l'únic motiu de pler y satisfacció que tenen los actuals mantenedors. Trobadors estrangers — estrangers á pesar de haber nascut en terras un dia catalanas — han celebrat en lausangers cántichs la nova era que comensá per la literatura de la terra catalana ab la instauració dels Jochs Florals de Barcelona.

“Ja puch morir — diu En Roumanille, lo poeta provensal, — ja puch morir, ó mon Deu, ara que veig en torn del arbre á provensals y catalans, bons fills de una mateixa mare, regoneixerse com germans y, la má dins la má, cantar en cor y amarse com los germans se aman.”

Y al mateix temps, Excellentíssim Senyor, que la veu d'En Roumanille arribava á nosaltres, brotava una valenta inspiració del arpa de un trobador, devant lo qual nom, célebre ja en la Europa literaria, se han inclinat los mes eminents varons del imperi vehí. Federich Mistral, lo autor de la *Mireya*, ha trobat alts é inspirats pensaments pera cantar en llahor dels catalans, de llurs Jochs Florals y de llur llengua. Sa poesia, tota galiada de dolsas y tendras imatges, tota flamejant de patriótics sentiments, nos es arribada per mans del laureat poeta catalá D. Dámaso Calvet, qui nos ha fet la mercé de acompanyarla ab una bona traducció que los mantenedors han determinat llegir en esta festa.»¹⁹

També el poeta mallorquí Marià Aguiló i Fuster, en el discurs de gràcies amb el qual es cloïa la festa, es referia als versos de l'autor de *Mirèio*:

«Enguany fins d'enllá dels Pirineus s'ha axecat una dolsa y valenta veu pera saludar germanivolment á tot l'estol dels trobadors que venen á compondre aquest sabi y solemniat aplech. Lo coronat autor de la *Mireio* los ha donat á tots una sentida y forta encaxada; y per refermarne'l bon parentiu ha cantat á grat scient les glories de nostre comú avior ab armoniosos rims que retrunyen dins nostres cors, com dura encara baix d'exos archs lo ressó del escalfat picament de mans ab que los haveu agrait y aclamat.»²⁰

La versió catalana de la poesia de Mistral²¹ fou llegida per Víctor Balaguer a continuació de la seva memòria, «con valiente entonación», com referia el «Diario de Barcelona» l'endemà de la festa.²²

18. Balaguer s'havia referit abans al fet que l'Ajuntament de Barcelona hagués cedit una sala a la Casa de la Ciutat «pera ferne son consistori y en éll guardar tot lo corresponent á son arxiu y biblioteca».

19. «Jochs Florals de Barcelona en 1862» (Barcelona 1862), pàg. 20.

20. *Ibid.*, pàg. 145.

21. Publicada en el volum dels Jochs Florals del 1862 (pàgs. 34-39) a continuació del text provençal (pàgs. 28-33). Cal assenyalar que la traducció apareix ací sense l'endreça. La versió de Calvet fou inclosa després en *Vidrims*, Colecció de poesias catalanas, 2.ª ed. (Barcelona, Tipografia Espanyola, 1880), CXCI-CXCVII. Vegeu infra, apèndix 2.

22. «El señor D. Víctor Balaguer, secretario del Consistorio, leyó la reseña de sus trabajos [...]. Hizo mención asimismo de las interesantes comunicaciones que

Mistral manifestà ben aviat el seu agraïment a tots els qui havien contribuït al seu triomf en la festa del 4 de maig. En rebre el volum dels «Jochs Florals», escrivia a Francesc-Pelagi Briz :

«Puisque vous êtes mon traducteur littéraire, veuillez vous faire aussi mon interprète cordial auprès de Messieurs Victor Balaguer, Joan Illas y Vidal, et Mariano Aguiló : ces excellents patriotes, dans leurs discours prononcés aux Jeux Floraux, ont honoré mon nom de leurs éloges. Je suis profondément touché de leur estime et de l'accueil qu'ils ont fait à mes vers.»²³

II

Entrada a Catalunya amb tan bon peu, l'oda mistralenca hi havia de conèixer una sèrie d'èxits continus.

En iniciar, al final de l'any 1864, el seu «Calendari Català», d'una importància decisiva en el procés de la Renaixença,²⁴ Francesc-Pelagi Briz, en l'article *Bons records* que obria el primer volum, corresponent al 1865, deia, referint-se a la llengua catalana :

«Y no son solsament los de casa quins l'han lloada, lo celebrat y universalment conegut poeta de Provensa, Fraderich Mistral, també se'n ha recordat d'ella, y de lluny ha dit á tots los que l'aymavan, lo que aquí a ratlla seguida posém.»²⁵

I transcriu a continuació *I troubaire catalan*.²⁶

I en totes les ocasions — i no en mancaren — que, després, catalans i provençals es trobaren reunits, la recitació d'aquesta poesia pel seu autor esdevingué cosa obligada : a l'aplec de Font-Segugno del 1867, convocat generosament pel príncep Bonaparte-Wyse ;²⁷ a la vetllada de l'Ateneu de

el propio Consistorio había recibido de los señores Borao, de Zaragoza, del escritor catalán señor Subirana y del célebre poeta Mistral, del aplaudido autor de *Mircio*, que le había dedicado un bellissimo canto en nombre de los poetas provenzales ; canto que, traducido por el señor Calvet, iba a leerse desde luego [...]. Enseguida leyó con valiente entonación la magnífica traducción de la brillante poesía del célebre Mistral» («Diario de Barcelona», 5 maig 1862). Veg. també «Jochs Florals de Barcelona en 1862», pàg. 9.

23. Carta inèdita de F. Mistral a F.-P. Briz del 12-XI-1862.

24. Sobre el «Calendari Català», vegeu *Bibliografia catalana: Premsa, Materials* aplegats per JOAN GIVANEL I MAS, I (Barcelona 1931), núm. 185 (pàg. 83), i *La premsa catalana del vuit-cents*, A cura de JOSEP M. MIQUEL I VERGÉS (Barcelona 1937), I, 137-152.

25. «Calendari Català» de l'any 1865, pàg. 12.

26. Mancada, en aquesta edició, de l'endreça a Calvet.

27. «Mistral recitá sa magnífica y celebrada oda *als trovadors catalans* ; Balaguer respongué ab un'altre oda de gran mérit dirigida *als felibres de Provensa*. Ab gran entusiasme, ab grants picaments de mans, ab grants crits de alegrí foren rebudas

Barcelona²⁸ i al sopar dels Jocs Florals del 1868²⁹ i a les diverses recepcions que arreu de Catalunya foren fetes als poetes provençals assistents als Jocs;³⁰ al peu dels monuments romans de Sant Roumié, en ocasió de la visita dels poetes catalans el setembre del mateix any;³¹ etc.

Però no es tractava, solament, de les reimpressions de *I troubaire catalan* i de la seva recitació en les ocasions avinents. La poesia de Mistral fou traduïda al català — i més d'una vegada. I promogué, així mateix, una sèrie de composicions catalanes dedicades als felibres.

M'he referit ja a la versió de Damas Calvet que fou llegida als Jocs Florals de 1862,³² la qual havia per tant d'ésser duta a terme entre l'agost de 1861, data de composició de la poesia, i els primers dies de maig de 1862, que tingué lloc la poètica festa. Una lletra de Calvet a Mistral del 30 de gener de 1862 ens permet de precisar aquest *terminus ante quem*, puix que ens parla de la traducció com d'una cosa ja feta, que confia que plaurà al poeta de Mallana, «car elle», diu, «est mon chef d'œuvre des traductions du provençal».³³

Gairebé contemporània d'aquesta és la traducció deguda a Celestí Barallat, el traductor de *Mirèio* al castellà, el qual la signa el mes d'abril de 1862.³⁴

De data incerta — però sens dubte anterior a l'any 1866, dins el qual apareix el recull de poesies *Lo brot d'achs*, on és continguda,³⁵ i probablement a l'agost de 1864, època de redacció de la seva relació *Una anada a Provensa*, on en són citats uns fragments³⁶ — és la versió de Francesc-Pelagi Briz, el primer traductor de *Mirèio* al català.³⁷

aquellas dos poesías, y l'entusiasme pujá de punt quan los dos nobles poetas se donaren davant tots una abraçada» (De l'«Opinion Nationale», 12 juny 1867, traduït dins el «Calendari Català» del 1868, pàg. 53).

28. Cf. *Acta de la sessió pública celebrada per el Ateneo Catalán el día 17 de Diciembre de 1868* (Barcelona 1869), 17-18.

29. Cf. TEODOR LLORENTE I FALCÓ, *Mistral i Llorente* (València 1930), 32 ss.

30. Cf. GUI DE MOUNT-PAVOUN, *Li felibre en Catalouguo*, «Armana Prouvençau» del 1869, pàgs. 66-75.

31. Cf. G. DE M., *Li catalan en Prouvènço*, «Armana Prouvençau» del 1869, pàgs. 81-93.

32. Cf. supra, pàg. 192.

33. Comunicació de J. Boutière.

34. Publicada al «Calendari Català» del 1877, pàgs. 143-146. Vegeu infra, apèndix 3. — Sobre C. Barallat vegeu «Lectura Popular», fasc. 226, dins el qual és reproduïda també aquesta traducció.

35. FRANCESCH PELAY BRIZ, *Lo brot d'achs* (Barcelona, Llibreteria de Joan Roca y Bros, 1866), 226-230. Vegeu infra, apèndix 4.

36. «Calendari Català» del 1865, pàgs. 118-131, especialment 121.

37. Cf. R. ARAMON I SERRA, «*Mirèio* a Catalunya». «Actes et mémoires du IIe Congrès International de Langue et Littérature du Midi de la France (Aix, 2-8 Septembre 1958)» (Aix [1961]), 282-286. — Sobre F. - P. Briz vegeu «Lectura Popular», fascs. 42 i 189.

I molt més modern — fet ja dins el segle actual — és el trasllat de Maria-Antònia Salvà, afortunada anostradora d'una *Mireia* que ha assolit fins ara set edicions³⁸ i de totes les poesies compreses dins *Les Illes d'Or*.³⁹

El valor d'aquestes traduccions és ben desigual. Les tres vuitcentistes es debaten — en graus diversos — amb els inevitables problemes d'una llengua sense acabar de fixar literàriament, que ofereix certament tota l'aparent plasticitat que els amadors inconscients de les parles en estat de vernacle s'imaginen de trobar en els vehicles lingüístics mancats de la mínima disciplina gramatical, però que no per això deixen de fatigar a causa del desenfocament que hom pot copsar-hi, el qual arriba fins i tot a marejar el lector. La versió de Maria-Antònia Salvà, en canvi, ofereix, com gairebé totes les seves traduccions, una sensació de frescor, de serenitat, de cosa viva, que sap dissimular el treball de depuració lingüística a què l'autora, potser sense adonar-se'n, es lliurava en totes les seves obres.

No tots quatre traductors saberen mantenir l'estructura mètrica de l'original. Mistral usa en *I troubaire catalan* estrofes de sis versos amb una feliç combinació d'alexandrins binaris amb octosíl·labs, de què se serveix també en algunes altres composicions.⁴⁰

L'esquema estròfic del poema és el següent: ⁴¹

$$a^{6+6} a^{6+6} b^8 c^{6+6} c^8 b^8.$$

La cesura en els versos alexandrins és masculina o femenina, indistintament.⁴²

En la versió de Calvet l'estructura és lleugerament canviada. Hom manté com en l'original l'ordenació de rimes i una alternança de versos llargs i curts, però llur combinació esdevé:

$$a^{6+6} a^{6+6} b^{6+6} c^{6+6} c^6 b^6$$

38. Cf. ARAMON, «*Mirèio* a Catalunya», 286-291.

39. Una primera edició apareguda sota el nom de *Les Illes d'Or* (Barcelona 1910) comprenia solament una tria de les poesies d'aquest recull, sense *I troubaire catalan*. Dins una nova edició, íntegra (Barcelona 1955), l'oda ocupa les pàgs. 85-90; en les «Obres completes» de Mistral (Barcelona 1958), les pàgs. 534-537. Vegeu infra, apèndix 5.

40. És la mateixa combinació, bé que allà amb estrofes de set versos, i amb un altre ordre en la distribució, que trobem en *Mirèio* i en *Calendal*. Vegeu, per a les combinacions d'alexandrins amb octosíl·labs i amb altres versos, ÉMILE RIPERT, *La versification de Frédéric Mistral* (Paris - Aix-en-Provence [1917]), 66-84, 108-115.

41. Recordeu que les lletres en rodó indiquen rimes masculines; les lletres en cursiva, rimes femenines.

42. Aquest esquema estròfic, però amb variacions en la quantitat sil·làbica, es troba en *Lou renegat* ($a^5 + ^5 a^5 b^5 c^3 + ^5 c^5 b^5$, amb un refrany $a^5 a^5 b^5 + ^5 c^5 c^5 b^5 + ^5$), *Pèr la felibresso Antounièto de Bèu-caire* ($a^8 a^6 b^6 c^{6+6} c^{6+6} b^6 + ^6$), *La mort de Lamartine* ($a^{6+6} a^{6+6} b^{6+6} c^8 c^{6+6} b^8$).

La successió dels versos masculins i femenins no s'ofereix regularment en tota la composició: quatre estrofes s'aparten del tipus indicat.⁴³ La penúltima estrofa del text publicat al volum dels Jocs Florals⁴⁴ adopta, encara, un altre esquema, de vuit versos:

$$a^6 + b^6 \quad a^6 + b^6 \quad b^6 + b^6 \quad b^6 + b^6 \quad c^6 + b^6 \quad d^6 + b^6 \quad c^6 + b^6 \quad d^6$$

En el text inclòs a *Vidriums*⁴⁵ aquesta estrofa reprèn la mateixa estructura de les altres — la 17 i la 22, concretament.

La versió de Barallat⁴⁶ presenta un esquema a base de versos exclusivament alexandrins, però amb l'ordenació de rimes exactament com l'original. En una sola estrofa s'aparta del tipus bàsic quant a la qualitat de les rimes.⁴⁷ L'esquema és com segueix:

$$a^6 + b^6 \quad a^6 + b^6 \quad b^6 + b^6 \quad c^6 + b^6 \quad c^6 + b^6 \quad b^6 + b^6$$

En les versions de Briz⁴⁸ i de Salvà, la fidelitat a l'estructura mètrica de l'original és completa.⁴⁹

III

I quin és el contingut de *I troubaire catalan*? Sota un lema atribuït en la primera edició a Capmany, en les següents a Milà i Fontanals — «No pot estimar sa nació qui no estima sa província»⁵⁰ —, Mistral, com és

43. Les núms. 7 i 20 (a a b c c b), 17 i 22 (a a b c c b).

44. Mancat, d'altra banda, de l'endreça, com ja hem indicat (cf. supra pàg. 192).

45. Completat amb l'endreça.

46. Mancada també de l'endreça.

47. L'estrofa 15 (a a b c c b).

48. Sense l'endreça a Calvet, com en la traducció de Barallat i en la primera versió del mateix Calvet.

49. Amb excepció de l'estrofa 15 de Briz (a a b c c b).

50. Cf. el final del discurs presidencial de Milà i Fontanals als primers Jocs Florals: «[...] y podriam repetir un aforisme ja usat al tractar de un dels millors catalans y mes ardents espanyols¹ [en nota: «r. Capmany»] que may hi ha hagut: "No pot estimar sa nació, qui no estima sa província"» («Jochs Florals de Barcelona en 1859», pàg. 25). Eusebi Pasqual, secretari dels Jocs Florals del 1863, es fa eco d'aquells mots en la seva memòria: «¡ Ah! bé deya un varó, honra de la literatura patria: *No pot amar sa nació, qui no estima sa província*» («Jochs Florals de Barcelona en 1863», pàg. 23). — La confusió de Mistral en l'atribució d'aquell *aforisme* a Capmany, en la primera edició de *I troubaire catalan*, prové sens dubte del primer volum dels Jocs Florals: la referència a Capmany, a peu de plana, certament confusionària, fou interpretada com la indicació de l'autor dels mots que seguien entre cometes. Milà es referia a dos articles anteriors seus — *Capmany* —, publicats al «Diario de Barcelona» l'any 1854, al final dels quals escrivia «Capmany [...] que vivió la mayor y mejor parte de su vida fuera de su provincia [...], no había borrado de su corazón la imagen de su ciudad natal y de su principado. No por esto fué menos buen español,

sabut, evoca elegíacament els fets passats en què catalans i provençals havien conviscut i estableix un programa d'acció per a l'avenir. En la salutació inicial als «fraire de Catalougno» parla de la llengua catalana com «d'un rampau de nosto lengo». Era la posició primitiva del mallanenc, el qual, com he subratllat ja en una altra ocasió,⁵¹ seguia en aquells moments la doctrina lingüística de Raynouard, segons la qual havia existit una llengua que denominava *romana*, de què el català, així com el provençal i altres dialectes occitans, no eren més que branques.

L'enllaç del comte Ramon Berenguer de Barcelona amb Dolça de Provença, que féu que llurs terres,

«[...] unido pèr l'amour
Mesclèron soun parla, si coustumo e si mour [...]»;⁵²

els cent anys de germanor durant els quals catalans i provençals

«Se partajèron l'aigo e lou pan e la sau [...]»;⁵³

la llibertat amb què cantaven els vells trobadors; l'arrogància d'Arles davant l'Imperi i de Marsella proclamant la fraternitat humana; el record del monarca català Pere *el Catòlic* corrent en ajuda dels occitans contra la croada capitanejada per Simó de Montfort...: tot és recordat, amb versos vibrants i ben escandits, en la primera part de l'oda mistralenca.

En la segona part, conformat el poeta amb l'«ordre diví», pel qual «tout se fai pèr un bèn», constata que ara els provençals pertanyen a França i els catalans a Espanya,

«Car enfin à la mar fau que toumbe lo riéu
E la pèiro au clapié [...]»;⁵⁴

i, amb una bella imatge marinera, diu:

«E li pichot veissèu, pèr navega segur,
Quand l'oundo es encro e l'aire escur,
Fau que navegon de-counservo»;⁵⁵

y así debió ser, que quien no ama á su provincia no ama á la común patria.» (*Opúsculos literarios*, Primera serie, «Obras Completas», IV (Barcelona 1892), 302.) — En l'edició de *I troubaire catalan* del volum dels Jocs Florals de 1862, el lema va sense nom d'autor. — La mateixa confusió de Mistral la sofrí FRANCISCO M. TUBINO, el qual, entre els lemes que encapçalen la introducció a la seva *Historia del renacimiento literariq contemporáneo en Cataluña, Baleares y Valencia* (Madrid 1880), pàg. 9, posa: «No puede estimar su nación quien no estima su provincia», atribuït a Capmany.

51. «*Mirèio* a Catalunya, 284, n. 11.

52. Vv. 13-14.

53. V. 20.

54. Vv. 79-80.

55. Vv. 82-84.

però després, passada la tempesta, pot cadascú tornar a la seva llibertat :

«Mai uno fes passa li jour de broufounié,
 Uno fes qu'au timoun canto lou timounié
 E que la mar es aplanado,
 Pèr segre soun estello o traire soun fielat,
 Chasque veissèu d'aqui, d'eila,
 A soun plasé se desmanado». ⁵⁶

I així mateix s'ha d'esdevenir amb cada nacionalitat : per això França i Espanya,

«[...] en vesènt sis enfant
 I rai de la patriò ensèn se recaufant,
 Canta matino au meme libre», ⁵⁷

els poden restituir les antigues llibertats. Catalans i provençals es mantindran units. Mistral els incita que arborin la llengua comuna — «lou vièi parla rouman», amb la coneguda terminologia de Raynouard —, puix que, segons ell,

«Acò 's lou signe de famiho» ; ⁵⁸

els poetes — els «troubaire» —

«Intrepide gardian de noste parla gènt», ⁵⁹

han d'esforçar-se a conservar-lo

«franc e pur e clar coume l'argènt». ⁶⁰

I acaba — conclusió forçosa — amb l'afirmació que la llengua és penyora de llibertat :

«Car, de mourre-bourdoun qu'un pople toumbe esclau,
 Se tèn sa lengo, tèn la clau
 Que di cadeno lou deliçuro». ⁶¹

56. Vv. 91-96.

57. Vv. 103-105.

58. V. 129.

59. V. 133.

60. V. 134.

61. Vv. 136-138. ¿Coneixia Marià Aguiló aquests mots quan escriví els seus versos, tan sovint adduïts, de *La llengua materna* : «Poble que sa llengua cobra | se recobra a si mateix» («Poesies completes», II, Barcelona s. a., 204) ?

IV

Mistral havia sabut trobar el to, les metàfores, l'accent, que més podien comprendre els poetes catalans als quals la seva poesia anava dedicada. No ha de sorprendre ningú, doncs, l'èxit que els seus versos obtingueren en els Jocs Florals del 1862 ni en les altres ocasions en què foren recitats, a les quals ens hem referit abans.⁶² Ni ens ha de sorprendre, tampoc, que un seguit de composicions d'autors catalans vinguessin a fer-los resposta, adreçades als felibres provençals o bé simplement a Mistral.⁶³

El primer a contestar aquella oda havia d'ésser, naturalment, Damas Calvet. El 23 de novembre de 1861 trametia a Mistral, des de París, la poesia titulada *Als poètes de Provence*, acompanyada d'una traducció francesa.⁶⁴ L'«Armata Prouvençau» del 1863 publicava aquesta obra del per ells anomenat Felibre de Figueres,⁶⁵ la qual havia estat presentada — conjuntament amb *I troubaire catalan* — als Jocs Florals del 1862, on dos dels mantenidors l'havien proposada per a un premi extraordinari.⁶⁶ Calvet hi saluda els cantors provençals, amb els quals — «fills de dúas mares», però «tots germans de llet» — els catalans han emprès una volada semblant; saluda especialment Mistral

— «tu, que heretares d'Homero la armonía» —,⁶⁷

als versos del qual Catalunya correspon; constata la igualtat de les platges dels dos països, de les flors dels dos jardins, de les ensenyas de llurs an-

62. Cf. supra, pàgs. 193-194.

63. ¿Havia estat inspirada també per l'oda mistralenca la composició *Als troubadors catalans*, de Lluís Roca, premiada als Jocs Florals del 1863 (vegeu-ne el volum corresponent, pàgs. 87-93)? Cap al·lusió, però, no hi és feta als poetes provençals, puix que hom hi parla exclusivament dels Jocs Florals.

64. Hi ha confusió, doncs, en el que afirma ÉMILE RIPERT, *Le Felibrige* (Paris 1924) 110: «[...] un lauréat de ces Jeux Floraux, don Damasi Calvet, avait dédié à Mistral son poème et celui-ci lui avait répondu par sa belle ode aux Troubadours catalans [...]». — Calvet anunciava la seva resposta en una carta inèdita sense data adreçada a J. Brunet: «J'ai fait une réponse aux vers que Mistral a adressé aux poètes catalans, et vous pouvez lui dire que je lui enverrai dans trois ou quatre jours» (Museu Calvet).

65. Pàgs. 11-13. Reproduïda dins *Vidriums*, pàgs. cxcvii-cxcix. Vegeu infra, apèndix 6.

66. Cf. «Jochs Florals de Barcelona en 1862», pàg. 23. Calvet n'informava Mistral, també, en una carta sense data, escrita a Metz: «[...] On avait proposé de donner un prix extraordinaire à ma poésie en réponse à la vôtre, mais il y a eu q.q. opposition, et je sais déjà d'où ça est venu, et on m'a donné une mention honorable pour elle, chose que [sic] jamais n'avait été faite [...]» (Comunicació de J. Boutière). Vegeu la nota amb què Calvet donava aquesta poesia dins el seu recull *Vidriums* (pàg. cxcvii; cf. infra, apèndix 6.)

67. V. 11.

tenes — però, cal subratllar-ho, no parla de la llengua —, i es plany que, en encadenar-los els dominadors, quedessin allunyats els uns dels altres. Després d'uns records històrics, entre ells, naturalment, el de la croada

— «Llavors se barrejaren las sanchs de nostras venas,
Com duas fonts que 's juntan d'una muntanya al peu» —,⁶⁸

albira

«de un nou astre la aurora d'escarlata
Que desperta las rassas, que los catius rescata»⁶⁹

i s'adreça — en una darrera estrofa no recollida en *Vidrius* — a la Musa que amb unes rimes semblants inspira dos cantors, perquè confongui els accents

«... de nostras patrias liras,
Ab un halé d'amors».⁷⁰

Una altra resposta a l'oda mistralenca era escrita per Francesc-Pelagi Briz, probablement entre el 1864 i el 1866, després de la visita que feia a les terres de Provença⁷¹ — de la qual ens deixava una emocionada relació, apareguda dins el «Calendari Català» del 1865 —,⁷² i abans del seu primer recull de versos, *Lo brot d'achs*,⁷³ on era inclosa aquella poesia, titulada *Als poétas provensals*.⁷⁴ L'obra, que en algun indret mostrava influències de Puigblanch i d'Aribau,⁷⁵ duia com a lema els versos de Mistral que més devien haver colpit l'escriptor català: aquells que fan referència a l'arribada de l'hora que cada nació, lliure d'opressió, «espigara com un bel ordi», i que França i Espanya, veient llurs infants tornar-se a unir, consideren que «aro soum d'age d'èstre libre». Briz comença amb una salutació als felibres provençals

— «Poétas del Rhon, salut! [...]» —,⁷⁶

68. Vv. 46-47.

69. Vv. 63-64.

70. Vv. 69-70.

71. ¿O es referiria Mistral a aquesta composició en escriure a Briz: «Je ne connais pas encore l'ode que vous avez envoyée à Roumanille? En aquest cas, la composició de Briz seria anterior al 20 de gener de 1863, data de la carta, inèdita, de Mistral.

72. *Una anada a Provensa*, abans citada (cf. pàg. 194).

73. Publicat a Barcelona l'any 1866.

74. Pàgs. 231-234. Reproduïda al «Calendari Català» del 1867, pàgs. 72-75. Vegeu infra, apèndix 7.

75. Per exemple: «també á juntarse corrin al temple de la gloria» (86); «qu'al venjar élls sos propis y ben fundats agravis» (52).

76. V. 1

als quals tramet els

«[...] falaguers acorts d'amor plens y armonia»⁷⁷

de la seva lira. Ja en la primera estrofa apunten dos records, com a *leit-motiv*: «la nostra llibertat», que era coneguda dels provençals, i l'«antiga» i «santa germandat». El poeta enumera les gràcies de Provença, vers on adreça el seu esguard, i prega als poetes provençals que la cantin. Recorda la Verge de Doms, la font de Valclusa, l'església de Santa Clara, el pont d'Avinyó i Lluís VIII de França, amb els fets històrics que ajuden a conservar tots aquells llocs i aquest personatge en la nostra memòria. Evoca els vells temps,

«Quan Catalunya rica y la Provensa hermosa
Corrian totas juntas una mateixa sort»,⁷⁸

i s'imagina que Marsella i Barcelona, en esguardar l'horitzó «ab vista contristada», «en cada vela llunya»

«[...] hi creuhen veure la nau qu'altra vegada
Los porta sas perdudas y antigas llibertats».⁷⁹

Segueix l'evocació elegíaca de les passades grandeses:

«Avuy no son la rella que Deu ne dirigia,
Son l'áliga aixalada que no pot péndre vol»,⁸⁰

però apunta l'esperança que les dues ciutats mediterrànies tornaran a ajuntar-se i que el vell Firene,

«Al veure per sas fillas renaixer nova historia
Y caminar á la ombra de un mateix brau penò»,⁸¹

donarà gràcies a Déu de poder veure-les lliures, sense recel, amb el cor aixamplat. La composició acaba repetint, amb variants formals, la primera estrofa.

La resposta de Víctor Balaguer, el qual havia llegit públicament, com hem dit, la versió de Damas Calvet als Jocs Florals del 1862,⁸² no havia de venir fins a l'any 1867, en ocasió del gran aplec d'escriptors provençals i catalans de Font-Segugno. El príncep Bonaparte-Wyse havia invitat al

77. V. 3.

78. Vv. 65-66.

79. Vv. 70-71.

80. Vv. 79-80.

81. Vv. 88-89.

82. Cf. supra, pàg. 193, n. 27.

seu castell els més destacats poetes de les dues literatures, i, en el sopar del dia 30 de maig, la recitació de *I troubaire catalan* per Mistral fou seguida de la lectura de *Als felibres de Provensa* per Balaguer.⁸³ Més política que la dels altres poetes catalans, la composició de Balaguer comença cantant la fugida de Barcelona de la Llibertat — personificada en

«[...] una matrona
Sas blancas vestiduras per terra arrossegant» —,⁸⁴

amb qui fugia també l'autor, el qual no trobava més terra de promissió o pàtria nova que les contrades provençals, on els poetes l'acollien frernalment — tema que trobarem cantat en tantes d'altres poesies de Balaguer.⁸⁵ Segueix l'evocació d'antigues glòries i de la germanor pretèrita de les dues nobles comtesses:

«¡ Provensa y Catalunya! Si avuy están partidas,
Si avuy, després de segles, se troban divididas,
Foren abans unidas...»,⁸⁶

amb el record de Ramon Berenguer III:

«Vostre compte 'l més noble nosaltres vos lo dávam»,⁸⁷

de Jaume I:

«Lo més gran rey dels nostres d'aquí nos l'emportávam»,⁸⁸

de les banderes «creuhadas», de la Barceloneta dels Alps — eco dels versos mistralencs— i de Sant Martí de Provençals, prop de Barcelona (avui fos com a suburbi amb la gran ciutat). Catalans i provençals formen per a Balaguer una unitat: «sòm germans de glòria», exclama, i, com Calvet, «sòm germans de llet»; però així com aquest deia que «som fills de duas maras», Balaguer canta:

«D'una mateixa soca ne naix la nostra història»,⁸⁹

83. Publicada en *El trovador de Montserrat*, Poesías catalanas completas (La Bisbal 1866), II, 82-91. Reproduïda en *Lo trovador de Montserrat...* (Madrid 1874), 382-386, i en *Poesías* (Madrid 1882), 346-349. Vegeu infra, apèndix 8. — Sobre V. Balaguer vegeu «Lectura Popular», fascs. 8 i 176

84. Vv. 3-4.

85. Per exemple, en l'*Endressa als trovadors de Provensa* (ed. de 1882, pàgs. 326-329), «En esta terra, hont lo Petrarca un dia...» (pàgs. 334-337), *Lo cant del desterrat* (pàgs. 339-340), etc.

86. Vv. 41-43.

87. V. 49.

88. V. 50.

89. V. 58.

i després de constatar que

«D'un mateix mar l'onada tranquila nos enllassa,
D'un mateix sòl las flamas á tots ensemps abraça»,⁹⁰

afirma

«La lléngua es la mateixa, sòm la mateixa rassa»,⁹¹

per a concloure planyent-se:

«¡Ah, si lo rey en Pere no hagués mort en Muret!»⁹²

En una darrera part del seu poema, seguint en això l'estructura de *I troubaire catalan*, Balaguer contraposa l'estat actual — de fa cent anys! — als records històrics. Provença i Catalunya es troben dins dos estats diferents:

«Avuy, ja los dos pobles un nou destí separa;
Cad' un tè ja nou temple, cad' un tè ja nova ara»;⁹³

però la lléngua — «penyora d'aliança» — els pot alliberar:

«Sens renegar de Espanya, sens renegar de Fransa»,⁹⁴

cadascú pot en la seva terra

«Arborar, com lo símbol de santa deslliuransa
De la lléngua lo penó». ⁹⁵

I segueix l'elogi de la lléngua, que cal conservar i agençar i expandir,

«Que la lléngua es la pátria. Quan ella fugí un dia,
També la independéncia vensuda alors fugia...». ⁹⁶

Amb les lléngües reviuén les nacionalitats. Els poetas llancen crits d'esperança, prediquen fraternitat.

«Que cadascú en sá pátria, la má en lo cor posada,
Defense la sua història, sa lléngua menyspreada,
Sa llibertat sagrada.
Siám dignes dels pares, ¡oh trovadors germans!».⁹⁷

90. Vv. 61-62.

91. V. 63.

92. V. 64.

93. Vv. 65-66.

94. V. 70.

95. Vv. 71-72.

96. Vv. 93-94.

97. Vv. 105-108.

Si cal morir, conclou,

«¡Morirém com vells romans!».⁹⁸

Escrita també l'any 1867, probablement en resposta a la invitació de Bonaparte-Wyse, és la poesia *Als trovadors de Provensa* d'Antoni Careta i Vidal.⁹⁹ Sense anteriors contactes amb les terres occitanes, l'autor ens apareix com una figura ben modesta al costat dels seus companys, i els seus versos, extraordinàriament pàl·lids. La insistència en els «m'han dit» i «diuhen»

— «M'han dit que hi ha una terra poblada d'oliveras [...],¹⁰⁰
«Allí diuhen que 's cria un bell aixam de poetas [...],¹⁰¹
«M'han dit que unides foren eixa terra y la mia
Per espay de cent anys»¹⁰² —

podria semblar un ressò del «mou an di» mistralenc, si no era que Careta es complau encara a manifestar:

«Jo no sè res, sols canto brusant d'amor sens mida
Y aixís faig mes lleugera la meva trista vida
Sembrada d'amarguras, de greus dolors y afanys».¹⁰³

Admet la certitud de «do que diuhen», perquè troba que la llengua provençal

«(Encar que no la sapia ni quasi res n'entenga)»¹⁰⁴

és semblant a la catalana i creu veure en elles

«[...] duas bessonetas,
Molt bellas, molt jolias, de galtas vermelletas,
Abduas possehidas d'un ideal constant».¹⁰⁵

98. V. 112.

99. Publicada a «La Barretina», núm. 18 (2 maig 1868), pàg. 72. Reproduïda a *Euras*, Poesías (Barcelona, Tipografía de Casamitjana y Comp.^a, 1882), 28-30. Vegeu infra, apèndix 9. — Sobre «La Barretina» vegeu GIVANEL, *Bibl. cat.: Premsa*, I, núm. 199 (pàg. 93), i MIQUEL I VERGÉS, *Premsa cat. vuit-cents*, I, 177-184. Sobre A. Careta i Vidal vegeu «Lectura Popular», fascs. 65, 250 i 327.

100. V. 1.

101. V. 7.

102. Vv. 14-15.

103. Vv. 16-18.

104. V. 30. Cal subratllar aquesta sincera confessió d'inintelligència de la llengua dels felibres, que ve a confirmar l'exactitud de les remarques de Joan Sardà a què m'he referit més d'una vegada (cf. ARAMON, «Mirèio» a *Catalunya*, 294, i *Notes et matériaux pour l'étude de Theodore Aubanel en Catalogne*, «Revue de Langue et de Littérature Provençales», núm. 5-6, pàg. 149).

105. Vv. 22-24.

Després d'una estrofa no poc obscura en la qual fa referència a «los llassos de germandat antiga», recorda el cordial acolliment que V. Balaguer trobà entre els provençals :

«Un jorn á vostra patria lo vent de malhauransa
Un trovador dels nostres portá [...],¹⁰⁶

amb el qual

«[...] quan de sas penas ben consolat l'haguereu
Partireu generosos lo pa, l'aygua y la sal».¹⁰⁷

Per això demana a Déu benediccions sens nombre per a Provença. El poeta acaba planyent-se de no poder travessar

«[...] la terra que 'ns separa
Per donarvos la ma»¹⁰⁸

i els tramet la salutació «del pobre trobayre laletá».

Albert de Quintana venia a contestar, també, a l'oda de Mistral, en el seu *Brindis* llegit a la *felibrejado* d'Avinyó del setembre de 1868, durant l'estada a Provença, on els catalans foren cordialment rebuts, en correspondència al viatge triomfal dels felibres per terres del Principat cinc mesos abans.¹⁰⁹ El poeta recorda una pàtria

«Que viua, enmortallada,
Prop de dos fillas jau!»¹¹⁰

i brinda per la «Llibertat antiga», a la qual demana que faci granar i que nodreixi

«[...] las fillas á l'ombra de la pau».¹¹¹

Després de manifestar que les oliveres catalanes són plançons de les provençals, evoca, com Mistral, els murs de Belcaire, les planes de Tolosa, el desastre de Muret i la mort del rei Pere. I prossegueix :

106. Vv. 31-32.

107. Vv. 35-36.

108. Vv. 44-45.

109. Publicada al «Calendari Català» del 1870, pàgs. 27-29. Vegeu infra, apèndix 10. — Sobre A. de Quintana vegeu «Lectura Popular», fasc. 155.

110. Vv. 2-3.

111. V. 6.

«Mès tard nos separaren... ¡A Déu!... Fins nostra lléngua,
Del vencedor en méngua,
Volgueren esborrar!...». ¹¹²

Però aquesta pàtria

— «[...] noble pátria dels Berenguers, d'en Jaume,
D'en Pere'l Gran! [...]» ¹¹³

encara viu, i en guardem al cor les gestes, les lleis, la glòria. Avui tenim Mistral i en les nostres arpes hi ha l'esperança, la fe, un ardor inextinguible...

Podríem referir-nos, encara, a d'altres poesies adreçades als felibres en ocasió, principalment, de les reunions de Font-Segugno i d'Avinyó del 1867 i del 1868 respectivament — de Teodor Llorente, de Vicenç W. Querol, etc. —, ¹¹⁴ en les quals d'una manera o d'altra apareix el record o la influència de l'oda mistralenca, però llur anàlisi, que ens prendria ací massa temps, no afegiria gaire cosa al que ja he dit fins ara — i d'altra banda penso de fer-la en una altra avinentesa.

Voldria, però, recordar ràpidament, abans d'acabar, que els versos de *I troubaire catalan* no han aconseguit una interpretació uniforme a casa nostra. La intenció que hom podia atribuir-los separà clarament llurs comentaristes en dos grups principals, representats per les persones del valencià Teodor Llorente i del barceloní Víctor Balaguer. ¹¹⁵ Els uns, sense arribar als malvolents comentaris d'un Louis de Laincel, ¹¹⁶ sols volien comprendre les tres primeres estrofes de la segona part de l'oda; els altres, en canvi, sabien esguardar amb preferència les estrofes següents. Però això ens duria ara massa lluny...

112. Vv. 19-21.

113. Vv. 25-26.

114. Cf. *Als felibres*, de TEODOR LLORENTE, «Calendari Català» del 1868, pàgs. 136-138; *Als felibres de Provensa y Catalunya en les festes de setembre*, de V. W. QUEROL, «Calendari Català» del 1869, pàgs. 71-73.

115. Vegeu l'edició de poesies catalanes completes de V. BALAGUER del 1868, I, 381 ss., i TUBINO, *Hist. renac. lit. cat.*, 367 ss.

116. Cf. LOUIS DE LAINCEL, *Des troubadours aux félibres: Études sur la poésie provençale* (Aix 1862), 406-407: «M. Mistral, en s'adressant à des Troubadours Catalans, semble s'applaudir de chanter *matines* au même livre qu'eux [...]. Ne vaudrait-il donc pas mieux chanter *matines* au même livre que le reste de la France? Lorsque autour de quelques poèmes on fait sonner le mot de nationalité (*nostro nationalità*), oublierait-on que notre Provence n'a jamais cessé d'être une terre française? [...] mais que l'on cesse d'y dénigrer la langue française qui a tant produit des chefs-d'œuvres! [...] Faudra-t-il donc délaissier les œuvres de Pascal, de Bossuet et de Fénelon pour n'étudier que *Miréio*? [...]». AMADE, *Origines*, 180, n. 1, troba els atacs de Laincel «souvent outrées et de mauvaise foi».

V

Resumint:

L'oda *I troubaire catalan*, de Mistral, escrita l'any 1861, traduïda quatre vegades al català i promotora d'un bon nombre de respostes i de comentaris, és el punt de partença d'uns anys d'estreta germanor literària entre provençals i catalans, basada principalment en una suposada comunitat de llengua, i, per a uns, fins i tot, en una comunitat de poble — germanor que temps després s'havia d'afeblir, a causa sens dubte de malentesos en la reorganització del *Felibrige*.

Cal confiar que l'afecte i la comprensió d'avui, bastits damunt una major coneixença de la nostra història i sense confusionismes en la nostra realitat lingüística, pugui perviure indefinidament.

R. ARAMON I SERRA

Institut d'Estudis Catalans.

APÈNDIXS *

I

I TROUBAIRE CATALAN

«No pot estimar sa nació,
qui no estima sa província.»

MILÀ Y FONTANALS

1

I	Fraire de Catalugno, escoutas! Nous an di
Que fasias peralin revieüre e resplendi
Un di rampau de nosto lengo :
Fraire, que lou bèu tèms escampe si blasin
Sus lis óulivo e li rasin
De vòsti champ, colo e valengo! | 3

6 |
| II | Dóu Comte Berenguié, fraire, bèn nous souvèn,
Quand, de la Catalugno adu pèr un bon vènt,
Emé si velo blanquinello
Intrè dins noste Rose, e reçaupè la man
E la courouno e li diamant
De la princesso Doucinello. ^{1*} | 9

12 |
| III | Prouvènço e Catalugno, unido pèr l'amour,
Mescèron soun parla, si coustumo a si mour ;
E quand avian dins Magalouno, | 15 |

* En les variants dels textos que segueixen no faig esment de les petites variacions gràfiques ni de les diferències de puntuació que no alteren el sentit.

1. — Text de Lis Iselo d'Or (Avignon 1876) pàgs. 72-83. Variantz de l'edició de l'«Armana Prouvençau» del 1862, pàgs. 26-30.

Lema. Milà y Fontanals] Capmany

2. peralin] peravau

12. Text de la nota de l'«Armana Prouvençau» : en francès, en l'ed. 1876 i ss.

r*. Ramoun-Berenguié IV [sic], Comte de Barcelouno, esposè Douço, eiretiero dóu reiaume d'Arle, e foundè la dinastio di Berenguié, Comte de Barcelouno e de Prouvènço (1112-1246). [Nota de l'autor.]

- Quand avian dins Marsiho, à-z Ais, en Avignoun,
 Quauco bèuta de grand renoum,
 N'en parlavias a Barcilouno. 18
- IV Cènt an li Catalan, cènt an li Provençau,
 Se partejèron l'aigo e lou pan e la sau :
 E (que Paris noun s'escalustre!) 21
 Jamai la Catalougno en glòri mountè mai,
 E tu, Prouvènço, plus jamai
 As agu siècle tant ilustre! 24
- V Li Troubaire — e degun lis a vincu despièi —
 A la barbo di clergue, à l'auriho di rèi
 Aussant la lengo populàri, 27
 Cantavon, amoureux, cantavon libramen
 D'un mounde nòu l'avenimen
 E lou mesprés di vièis esglàri. 30
- VI Alor i' avié de pitre e d'aspre nouvelun :
 La republico d'Arle, au founs de si palun,
 Arresounavo l'empeiraire ; 33
 Aquelo de Marsiho, en plen age féudau,
 Moustravo escri sus soun lindau :
 Tóuti lis ome soun de fraire. 36
- VII Alor, d'eïlamoundaut, quand Simoun de Mount-fort,
 P'èr la glòri de Diéu e la lèi dóu plus fort,
 Descaussanavo la Crousado, 39
 E que li courpatas, abrasama de fam,
 Voulastrejavon, estrifant
 Lou nis, la maire e la nisado ; 42
- VIII Tarascoun, e Bèu-caire, e Toulouso, e Beziés,
 Fasènt bàrri de car, Prouvènço, li vesiés,
 Li vesiés bouie e courre is armo 45
 E pèr la liberta peri tóuti counsènt...
 Aro, nous agroumoulissèn
 Davans la caro d'un gendarmo! 48
- IX Segur i' avié de chaple à grand cop de destrau,
 E la lueho de-longo, e pertout plago e traui ;
 Mai lou fio caufò, se devoro! 51

21. noun] non

38. plus] pu

- Alor avian de Conse, e de grand ciéutadin
 Que, quand sentien lou dre dedin,
 Sabien leissa lou rèi deforo. 54
- X Fuguessias rèi de Franço e Louis Vue voste noum,
 E cènt milo Crousa vosto armado, Avignoun
 A si pourtau metié la tanco. 57
 La vilo èro esclapado, èro espóutido à plat ...
 Mai noste libre Counsulat
 Avié fa tèsto à l'armo blanco. 60
- XI De Pèire d'Aragoun, fraire, bèn nous souvèn :
 Segui di Catalan, venguè coume lou vènt,
 Brandant sa lanço bèn pounchudo. 63
 Lou noumbre e lou malastre aclapon lou bon dre :
 Davans li barri de Muret
 Soun tóuti mort à nosto ajudo! 66
- XII Tambèn, coume lou clergue emé lou capelan,
 Despièi, lou Prouvençau respond au Catalan
 A travès l'oundo que souspiro ; 69
 A travès de la mar, tambèn, i' a de moumen,
 Vers Barcilouno tendramen
 Barcilouneto se reviro. 72
- II
- XIII Aro pamens se vèi, aro pamens sabèn
 Que dins l'ordre divin tout se fai pèr un bèn :
 Li Prouvençau, flamo unanimo, 75
 Sian de la grando Franço, e ni court ni coustié ;
 Li Catalan, bèn voulountié,
 Sias de l'Espagno magnanimo. 78
- XIV Car enfin à la mar fau que toumbe lou riéu
 E la pèiro au clapié : di tràiti Vaqueiriéu
 Lou blad sarra miéus se preservo ; 81
 E li pichot veissèu, pèr navega segur,
 Quand l'oundo es encro e l'aire escur,
 Fau que navegon de-counservo. 84

55. Louis VIII
 80. traite

- XV Car es bon d'èstre noumbre, es bèu de s'apela
Lis enfant de la Franço, e, quand avès parla,
De vèire courre sus li pople, 87
De soulèu en soulèu, l'esperit renadiéu
E trelusi la man de Diéu
De Solferino à Sebastople! 90
- XVI Mai uno fes passa li jour de broufounié,
Uno fes qu'au timoun canto lou timounié
E que la mar es aplanado, 93
Pèr segre soun estello o traire soun fielat,
Chasque veissèu d'aqui, d'eila,
A soun plasé se desmanado. 96
- XVII Ansin, arribe l'ouro ounte chasco nacioun,
Countènto de sa part e franco d'òupressioun,
Espigara coume un bèl òrdi 99
Ounte podon, aucèu, parpaïoun emai flour,
Mescla si cant e si coulour
Sèns vitupèri ni discòrdi; 102
- XVIII E la Franço e l'Espagno, en vesènt sis enfant,
I rai de la patriò ensèn se recaufant,
Canta matino au meme libre: 105
«Lis enfant», se van dire, «an certo proun de sèn:
Leissen-lèi rire e jouga 'nsèn,
Aro soun d'age d'èstre libre.» 108
- XIX E veiren, iéu vous dise, à la mendro ciéuta
Redescèndre, o bon ur! l'antico liberta
E l'amour soul jougne li raço; 111
E quouro que negreje uno arpo de tiran,
Tóuti li raço boumbiran
Pèr coussaia la tartarasso! 114
- XX Alor, li Prouvençau, emé lou tambourin
Que fara trefouli la barco e li marin,
Nous gandiren à vòsti targo: 117
I vigno d'Alicant prendren nòsti maiòu,
E quand farés courre li biòu,
Vous n'adurien de la Camargo. 120

96. plesi
102. descòrdi

- XXI Alor, li Catalan, d'òuliviè freirenau
 Courounant vòsti front, courounant vòsti nau,
 Au mes de Mai vendrés nous vèire : 123
 E charraren d'amour, di vin e di meïssoun,
 È cantaren nòsti cansoun
 E parlaren de nòsti rèire. 120
- XXII Dis Aup i Pirenèu, e la man dins la man,
 Troubaire, aubouren doune lou vièi parla rouman!
 Acò 's lou signe de famiho, 129
 Açò 's lou sacramen qu'is àvi joun li fiéu,
 L'ome à la terro! Acò 's lou fiéu
 Que tèn lou nis dins la ramihò. 132
- XXIII Intrepide gardian de noste parla gènt,
 Garden-lou franc e pur e clar coume l'argènt,
 Car tout un pople aqui s'abécuro; 135
 Car, de mourre-bourdoun qu'un pople toumbe esclau,
 Se tèn sa lengo, tèn la clau
 Que di cadeno lou deliéuro. 138
- XXIV Fraire de Catalougno, à Diéu sias! — Nous an di
 Que fasias peralin reviéure e resplesi
 Un di rampau de nosto lengo : 141
 Fraire, que lou bon Diéu escampe si blasin
 Sus lis óulivo e li rasin
 De vòsti champ, colo e valengo! 144

A Damas Calvet, figueïren

- XXV Calvet, moun bèl ami, jouine pin escalant,
 Di valoun maiourquin, di serre catalan
 Tu qu'amadures l'epoupèio, 147
 Au Counsistori gai de vòsti Jo Flourau
 Presènto aquèsti vers courau
 Dón calignaire de Mirèio. 150

Avoust, 1861.

FREDERIC MISTRAL

121. frairenau

127. Aupo

Endreça: Au felibre catalan Damaso Calvet

145. Don Calvet, moun ami

2

ALS TROBADORS CATALANS

I

- I Escoltáu, escoltáu, germans de Catalunya!
 Nos han dit que una branca, en terra no molt llunya,
 De nostra llengua feyau reviuirer y brillar : 3
 Germans, que lo bon temps sobre vostras campinyas,
 Valls, olivars y vinyas
 La pluja deixi anar. 6
- II Del Compte Berenguer, germans, guardám memoria
 Quan ab sas velas blancas, que inflava un vent de gloria,
 Vingué de Catalunya, y per lo Rohn muntá. 9
 Y de la hereva d'Arles, Dolsa, la gentil dona,
 Rebia la corona,
 Las joyas y la má. 12
- III Provensa y Catalunya, que per l'amor s'unian,
 Gloria, costums y llenguas, y vida confonian :
 Y quan en Magalona, en Marsella, Avinyó, 15
 O en Aix nina gentil los poetas celebravan,
 Eixos cantars trobavan
 En Barcino un ressó! 18
- IV Cent anys los catalans y 'ls fills de la Provensa
 Se partiren lo pá, l'aigua y la sal : y (ofensa 21
 No vol causar ma lira al 'nomenar Paris),
 En gloria, Catalunya, may com llavors muntares,
 Ni may los nostres pares
 Segle mes gran han vist. 24

2. — *Text de Vidrims*² (Barcelona 1880), pàgs. cxci-cxcvii. *Variants de l'edició de «Jochs Florals de Barcelona» del 1862, pàgs. 34-39.* — *Subtítol en Vidrims* : Traducció de una poesia de Frederich Mistral.

2. mol *Vidrims*.

6. La] Sa

9. y per lo Rohn] y l' Ródano

21. causar] llansar.

24. Sigle

- V Los trobadors, (y cap los ha vensut fins ara)
 A la orella dels reys, dels bisbes á la cara,
 En llengua popular cantavan llurs amors : 27
 Y ab llibertat predian la era que endevinavan,
 Y lo menyspreu cantavan
 Dels furs de llurs senyors. 30
- VI Llavors hi havia coratge y sava renovada.
 La república d'Arles desde 'ls estanys hont nada
 Ab feresa parlava á un dels monarcas grans. 33
 Y en plena era feudal dalt de las portas d'ella
 Havia escrit Marsella :
 «Los homens son germans». 36
- VII Llavors, de cap amunt, quan Simon de Monfort,
 Per la gloria de Deu y la lley del més fort,
 Baixava ab sa creuhada atropellant los drets ; 39
 Y los corbs famolenchs pèls áyres vőlejavan,
 Y lo núu estripavan,
 La mare, y 'ls aucellets ; 42
- VIII Tarascó y Belcaire un mur de carn li feya
 Ab Beziers y Tolosa ; y la Provensa 'ls veyá
 Bullir, córre á las armas, y per la llibertat 45
 Morir tots á la una. Are 'ns roba 'l coratge
 Lo menassant visatge
 D'un sol gendarme irat. 48
- IX Es cert que lo coltell no estava may en vaga,
 Y per tot la matansa queya com una plaga...
 Mes si lo foch devora, qu'escalfa es també un fet. 51
 Llavors també grans cónsols, grans ciutadans pujavan
 Que afora al Rey deixavan
 Tenint adintre 'l Dret. 54
- X Fósseu vos Rey de Fransa, cent mil los que manávau,
 Y Lluís vuyt vostre nom, quan á Avinyó arribávau
 A vostra gent la vila barrava sos portals. 57
 Era arrassada, es cert, més entre eixa ratzia

28. ab llibertat] llibrament
 32. que á flor dels estanys nada,
 39. creuada per respectar lo dret ;
 48. airat.
 49. contell
 54. a dintre al

- Lo Consolat havia
Fet cara a las destrals. 60
- XI De Pere d'Aragó, germans, guardám memoria ;
Seguít de Catalans, que duya un vent de gloria,
Y blandejant sa llansa vingué. Mès ¡trista sort!
Brillá sa mala estrella ; eran molts mès los altres, 93
Y en Muret per nosaltres
Trobarén tots la mort. 66
- XII Y com al celebrant lo chor en jorn de festa,
Densá lo Provensal al Catalá contesta,
Per demunt de las onas, que moren gemegant, 99
Y quan Barceloneta, d'anyorament sospira,
Ab tendres ulls se gira
Vers sa germana gran. 72
- II
- XIII Mes are ja veyém, que en la pensa divina
Tot se fá per un bè, tot á millor camina.
La Provensa á la Fransa ab llealtat s'uní. 75
Y de bon grat la terra que l'Ebre y lo Ter banya
La magnánima Espanya
Per mare n'escullí. 78
- XIV Perqué es forsa, que al mar la riera sía llansada,
Y la pedra al pilot ; la espiga mes granada
Resisteix calamarsas, y 'ls vents de la calor. 81
S'acostan y s'ajudan las naus de poca entena
Quan la onada fá esquena ;
Quan hi há en lo cel negror. 84
- XV Perque es bó d'ésser molts. Es bell de fills de Fransa
Portar lo nom ; y veure com corre, com s'avansa
Al crit de nostra veu de renaixensa 'l sol ; 87
Astre que 'l bras de Dèu empeny de día en día,
Y de Solferí 'l guía
Fins á Sebastopol. 90

69. Al través de las onas,

76. Ebro

82. antena

85. de ser

- XVI Mès reposats los vents, la atmósfera esbargida,
 Quan canta 'l timoner y está la mar dormida,
 Per seguir llurs estrelles s'escampan los vaixells : 93
 Y 'l llahut pescador, que proveheix la vila
 Pera parar la enfila
 Tambè s'aparta d'ells. 96
- XVII Aixís, vindrá lo jorn, que de sa part contenta
 Cada nació, y lliure del jóu que la atormenta,
 S'aixecará espigada com un bell camp d'esplets. 99
 Sens discordia ni enveja llurs cants y llurs colors
 Allí confondrán flors,
 Papallons y aucellets. 102
- XVIII Y la Fransa y la Espanya, sos fills al contemplarne
 En la mateixa llengua al Criador cantarne,
 Y 'del sol de la patria prenent los raigs ensemps ; 105
 «Als noys», se dirán ellas, «puig plegats s'entretenen
 Deixémlos, que ja tenen
 De esser lliures lo temps.» 108
- XIX Y veurém las ciutats, de independència amigas,
 Recobrar ¡oh fortuna! las llibertats antigas ;
 Y sols de amor los llassos las rassas uniran. 111
 Y quan d'algun tirá se vegí l'ala estesa
 Tots al aucell de presa
 La cassa donarán. 114
- XX Llavors los Provensals al só dels tamborins,
 Que farán bellugar la barca y los marins,
 Vindrém á vostras platjas. Quan plantarém ceps nous 117
 Pendrém los d'Alicant ; y per las vostras plassas
 De camarguencas rassas
 Vos menarém los bous. 120
- XXI Llavors los catalans, de fraterna olivera
 Coronant vostre front, y vostra nau velera,
 Vindréu lo mes de Maig : dels avis parlarém 123
 De glórias y d'amors, de vins y de cullitas

94. que proveheix la vila] que á un petit vent vacila,

106. Als n.] Los n.

112. vege

118. per las v.] pera v.

- Y vostras favoritas
Cansons entonarém. 126
- XXII Dels Alps al Pirineu, y nostra má encaixada
Arborém, trobadors, la llengua menyspreada.
Es l'escut de familia, lo jurament sagrat 129
Que uneix los fills als avis, lo llaurador al camp.
Ella es lo fil que al ram
Té 'l débil niu lligat. 132
- XXIII Intrépits guardians de nostra llengua cara
Guardém-la franca y pura com es gentil y clara ;
Pus tot un poble en ella hi vá á matar la set. 135
Si de boca terrosa un poble tomba escláu
La llengua n'es la clau
Que 'ls ferros li ha desfet. 138
- XXIV Adeu siau, adeu siau, germans de Catalunya!
Nos han dit que una branca, en terra no molt llunya,
De nostra llengua feyau, reviurer y brillar. 141
Germans, que lo bon temps sobre vostras campinyas,
Valls, olivars y vinyas,
La pluja deixi anar. 144

Al poeta catalá D. Damas Calvet

- XXV Calvet, mon bon amich, jovenet pi que muntas,
Y que de Catalunya y de Mallorca ajuntas
Las glorias, per cantarne vostra patria apopeya ; 147
Al consistori Gay de vostres Jochs florals
Dú estos versos corals
Del amant de Mireya. 150

Traducció de
DAMAS CALVET

125. vostras] nostras
127. Dels Alpes al Pirene
128. menyspreada ;
129. Es] Que es
130. lo llauradó a son camp ;
131. fil] *Vidrim's* fill
136-138. Que si á un generós poble contra la ley y'l dret | Lo pes del despotisme carregan en sa esquena, | Y als peus de sos tirans lo fan caurer esclau, | Mentres sa llengua tinga, per rompre sa cadena | Tindrà sempre la clau.
145-150. *Manca.*

3

ODA ALS TROVADORS CATALANS

I

- I ¡Germans de Catalunya, escoltau!... Nos van dir
 Que fèyau per 'si vall reviuere y resplandir
 Un brancall de la llengua que s' parla en nostras terras 3
 ¡Germans! ¡que lo bon temps n'escampe sos ruixats
 Demunt de las olivas, dels rahims y sembrats,
 Que enjoyan vostres camps y vostras valls y serras! 6
- II De 'N Berenguer germans, tenim recort plasant,
 Cuan desde Catalunya, portat per un bon vent,
 Infladas de sa nau las velas blanquinosas, 9
 Vingué cap á nosaltres y l' Ródano muntá
 Per rebre la corona, las joyas y la ma
 De la princesa Dolsa, la flor de las hermosas. 12
- III Provensa y Catalunya, unidas per l'amor,
 Confonguéren llur parla, llurs costums, llur honor ;
 Y cuan per sort teníam aquí, á la Magalona, 15
 Cuan teníam á Ex, á Marsella, á Avinyó,
 Alguna gentil nina de gran fama y retró
 Vosaltres ne parlábau de desde Barcelona. 18
- IV Cent anys lo Catalá, cent anys lo Provensal,
 Se partiren ensemps lo pá, l'aigua y la sal ;
 Y (del que vaig á dir París no n' prengue ofensa) 21
 Jamay la Catalunya en gloria ha muntat mes,
 Y un segle tan ilustre com allavors, may mes
 No l'ha tingut fins ara la terra de Provensa. 24
- V Los Trovadors (y es cert que ningú 'ls dictá lleys)
 A la cara dels bisbes, á l'orella dels reys,
 Aixecant alterosa la llengua avassallada, 27

3. — *Text de l'edició del «Calendari Català» del 1877, pàgs. 143-146. Anotades les lliçons rebutjades. — Títol sencer: Oda als trovadors catalans escrita per Federich Mistral en 1861. Traducció.*

- Cantaban llurs amors, cantaban librement
 D'una era nova y santa l'hermós adveniment
 Y l' menyspreu del vell temps d'esclavitut forsada. 30
- VI Llavors sava novella pujaba en tot arreu ;
 Desde l' fons dels estanys hont l'ha posada Dèu
 La República d'Arles sens lo temor qu'atterra 33
 Parlaba á l'Emperant. Y en mitx dels temps feudals
 N'habia escrit Marsella demunt de sos portals :
 «Germans son tots los homens que viuen en la terra.» 36
- VII Llavors d'allá de dalt cuan Simó de Montfort
 Per la gloria de Dèu y la lley del mes fort,
 Baixaba despenyat ab tota sa Creuhada 39
 Y cuan los negres còrvs pe'ls aires volejant
 Ravents y famolenchs, anaban destripant
 Tot d'una l' débil niu, la mare y la niuada, 42
- VIII A Tarascó y Belcaire, á Tolosa y Beziers,
 Fent murs de carn los veyas, Provensa, en llurs carrers ;
 Veyas tos fills bullir, corre amatents á l'arma, 45
 Y per la llibertat morí ab alegres crits.
 ¡ Ara 'ns quedám nosaltres tots muts y estamordits
 Al veurens á devant la cara d'un gendarma ! 48
- IX Es cert que hi habia lluytas á grans cops de destrals,
 Y per tot sang y llagas y feridas mortals,
 Mes lo foch també escalfa al mateix temps que devora ; 51
 Llavors teníam Cónsuls que sabian ser grans,
 Llavors á tot lo mon mostrábam ciutadans
 Qu'al sentir dintre l' dret deixaban al rey fora. 54
- X Fosseu vos rey de Fransa y Lluís vuit vostre nom,
 Cent mil creuats portésseu tots homens de renom,
 Avinyó á sos portals vos hi posaba tancas : 57
 La vila era aixafada, tot quedaba arrasat,
 Mes nostre sempre libre, sempre altiu Consulat
 Habia alsat lo front devant las armas blancas. 60
- XI De 'N Pere de Aragó be 'ns raca 'l pensament :
 Seguit de catalans vingué llest com lo vent
 Blandejant valerós sa llansa punxaguda ; 63
 La forsa y lo malastre n'esclafan lo bon dret ;

- Devant de las murallas lluitaren de Muret
Y alli tots cuants vingueren son morts en nostra ajuda. 66
- XII També avuy (com al chor las veus dels capellans)
Los provensals responen als cants dels catalans
A través de l'onada que dolsament sospira ; 69
Y al través de la mar també en algun moment
Vers tú, oh Barcelona, planyentse tendrament
Sos ulls plens d'anyoransa Barceloneta gira. 72
- II
- XIII Ara en tant bé 'ns cal véure, en tan bé 'ns cal sabé
Qu'en l'ordre divinal tot se fa per un bè ;
Los provensals, formantne una sola flamada, 75
Som de la noble Fransa, y ho som de bon grat ;
Vosaltres catalans, també per voluntat,
La magnánima Espanya per mare habeu cercada. 78
- XIV Perque al fi á la mar te de caure lo riu,
Y la pedra al pilot. Dels mals vents de l'estiu
Ben apinyat lo blat molt milló se n' preserva, 81
Y los baixells petits per navegá segurs,
Cuan l'ona es enarcada y los nuvols escurs,
Cal qu'en mitx dels escolls naveguen en conserva. 84
- XV ¡Perqué es bó sé dels molts ! ¡Y l' sentirse cridá
«Fills de Fransa» es hermós ! ¡Y es bell podé parlá
De veure sobre 'ls pobles, corrent de sol á sol, 87
L'esprit de renaixensa que parla ab nostra veu,
Y l' veure com 'ns guia la ma santa de Deu
De desde Solferino fins á Sebastopol ! 90
- XVI Mes un cop son finits los jorns de tempestat,
Cuan ja l' timoner canta prop del timó sentat,
Cuan lo vent es lleuger y la mar aplanada, 93
Per tráure llurs filats, per llaurá llurs estelas,
Baixells grans y petits d'aquí y d'allá ab sas velas
S'escampan á son gust tots á la desbandada. 96
- XVII Aixís arriba l'hora en que cada Nació,
Contenta de sa part y franca de opressió,
S'aixecará espigada com un granat camp d'ordi, 99
Ahont podrán aucells y papallons y flors

- Barrejá librement llurs cants y llurs colors,
Sens por que la sisanya jamay los desacordi. 102
- XVIII Y la Fransa y la Espanya llurs noyets contemplant
Als raigs purs de la patria com s'están soleyant,
Y al véurels llurs cantars llegí als mateixos llibres, 105
«Los noys», se dirán ellas, «be tenent prou de temps ;
Deixemlos donchs que riguian y que juguen ensemps,
Que ja han posat prou seny y mereixen ser libres.» 108
- XIX Y veurém, jo os atesto sobre nostras ciutats
De nou baixar ¡oh ditxa! las vellas llibertats ;
Y tan sols per l'amor se junyirán las rassas ; 111
Y sempre que negreje la grapa d'un tíra
Del llevant al ponent tot lo mon s'unirá,
Y acoasantlo per tot s'aturarán sas passas. 114
- XX Llavors los provensals, al só dels tamborins
Que ferán bellugar la barca y los marins,
A vostras platjas bellas vindrém ab nostra carga ; 117
Dels mayols d'Alicant pendrém nostres ceps nous,
Y cuan en vostras plassas voldréu fer correr bous
Vos portarem los braus dels erms de la Camarga. 120
- XXI Llavors los catalans, d'olivers fraternals
Coronant vostres fronts, coronant vostres pals,
Vindrém al mes de Maig renovant dolsas glorias ; 123
Y parlarém d'amors, de cullitas, de vins,
Nostras cansons amadas cantarém sota 'ls pins,
Y dels comuns passats contarém las historias. 126
- XXII Dels Alps al Pirineu y estrenyentnos la ma
Arborém trovadors lo vell parlá romá ;
Ell es lo sacrament que'ls fills als avis junta ; 129
N'es l'escut de familia ; l'arrel que té enclavat
Cada home á son terrós ; lo fil ab que penjat
S'aguanta l' débil niu del brancalló en la punta. 132
- XXIII Intrépits guardians de nostra llengua ¡oh gent !
Guardemla franca y pura y tan clara com l'argent,
Puig un poble en tal font vé á beure las estrenas ; 135
Perque sempre que un poble de genolls caiguia esclau,
Mentres sa llengua tingua conservarà la clau
Per obrí tot d'un cop los pauns de sas cadenas. 138

- XXIV ¡Germans de Catalunya, adieu siau! Nos van dir
 Que féyau per 'si vall reviuire y resplandir
 Un **brancall** de la llengua que 's parla en nostras terras. 141
 ¡Germans! ¡Qué lo Bon Dèu n'escampe sos ruixats
 Demunt de las olivas, dels rahims y sembrats,
 Qu'enjoyan vostres camps y vostras valls y serras! 144

Barcelona, Abril de 1862.

Traducció de
 CELESTÍ BARALLAT I FALGUERA

4

ALS TROVADORS CATALANS

«No pot estimar sa nació
qui no estima sa provincia.»

I

- I Germans de Catalunya, escoltáu! Nos van dir
Que féyau á lo lluny reviuere y resplandir
Un dels bells rams de nostra llenga; 3
Germans, que lo bon temps sos sahonadors plujims
Sus las olivas y 'ls rahims
De vostres monts y camps estenga. 6
- II Del compte Berenguer, germans, bè 'ns recordém
Quan dut de Catalunya per un ayre gens sém,
Ab sos velams blanchs com l'aubada, 9
Entrá dins nostre Rhon y va rébrer ufá
Joyas, corona y fins la má
De Na Dolseta sa estimada. 12
- III Provensa y Catalunya unidas per lo amor,
Mesclaren son parlar, sas lleys y son honor;
Y quan hi havia en Magalona, 15
Y quan hi havia en Aix, en Avinyò ó Marsella
Alguna nina mòlt, mòlt bella,
Tambè 'n parlavas Barcelona. 18
- IV Cent anys lo Catalá, cent anys lo Provensal
Se varen mig partir l'aiga, lo pa y la sal:
Y (de Paris sens petjá 'l llustre!) 21
Tan alta Catalunya en gloria has estat may;
Y tu Provensa, tu jamay
Has tingut setgle mes illustre! 24
- V Los poétas — y cap mes bè n'ha trovat qu'eyes —
A las barbas del clero á la orella dels reys

4. — *Text de Lo Brot d'Achs (Barcelona 1866), pàgs. 226-230. Anotades les lliçons rebutjades. — Subttítol: (Traducció de F. Mistral).*

- Realsantne la llengua del poble, 27
 Cantavan amorosos, cantavan lliurement
 De un món tot nou lo adveniment,
 La destrucció dels furs del noble! 30
- VI Llavors hi havia pit y ben nervudas mans ;
 La república d'Arles del mig de sos pantans
 Al emperaire concells dava ; 33
 Y l'altra de Marsella, en plena era feudal
 «Tots som germans» en son portal
 Escrit de temps aixó ostentava. 36
- VII Llavors d'allá, d'allá quan Simó de Monfort
 Pér la gloria de Dèu y la lley del més fort
 Ne devallava ab la creuhada, 39
 Y quan los negres corps instigats per la fam,
 Revolejavan estripant
 Lo niu, la mare y la niuhada, 42
- VIII A Tarascò y Belcaire, á Tolosa y Bezier,
 De carn una muralla, Provensa, 'ls veyà fèr,
 Veya'ls bullir, pendre las armas 45
 Y per la llivertat morir tothom content.
 Nos espantém tots al present
 Al veure 'l rostro d'un gentdarmas ! 48
- IX Sens' dupta havia morts y grans cops de destrals,
 Y 'l combat n'era llarch, y plagas duya y mals.
 ¡Lo foch escalfa si devora ! 51
 Llavors ni havia Cónsols y en las vilas vehins,
 Que quan tenian lo dret dins
 Savian deixar lo rey defora ! 54
- X Ja 'us diguesseu Lluís VIII y de Fransa senyò,
 Y haguès cent mil creuhats vostra tropa, Avinyò
 A sos portals posava tanca : 57
 La vila era arrasada ; son pis n'era aplanat,
 Mes nostre llibre consolat
 Fet cara havia al arma blanca. 60
- XI D'En Pere de Aragò bè 'ns recordém germans !
 Ne vinguè, com lo vent, seguit de Catalans,
 Brandant sa llansa punxeguda, 63

- Lo nombre y la desgracia van derrotar lo dret :
 Ans las murallas de Muret
 Van morir tots per dantse ajuda ! 66
- XII Aixís com dòna 'l chor resposta al capellá,
 Aixís lo Provensal, respont al catalá
 Per sobre l'ona que suspira. 69
 A través de la mar, també en algun moment,
 Vers Barcelona, tendrament
 Barceloneta se ne gira. 72
- II
- XIII Mes ara ja sabém, ara si que 's véu be
 Que dins l'ordre diví tot se fá per un bè.
 Los provensals, en cos y ánima 75
 De la Fransa potent de bon grat se van fèr ;
 Los Catalans ab mòlt plaher
 Ne sòu de la Espanya magnánima. 78
- XIV Car es precis que al mar ne vaje per fi 'l riu,
 Y la pedra al pilot : del vent qu'es tempestiu
 Lo blat espés millò 's pressèrva ; 81
 Y los petits vaixells per navegar segur,
 Quan l'òna 's crespá y se fá escur
 Llavors navegan de conserva. 84
- XV Perqué es bo d'esser mòlts, es bell poderse dir
 De Fransa fills ; y véurer, á nostra veu eixir
 De renaixensa lo pur sol, 87
 Y córrer per lo món lo esprit renovador
 Y veurer la má del Senyòr
 En Solferí y Sebastopol ! 90
- XVI Mes un cop n'es passat lo jorn menassadó,
 En quan lo timoner canta aprop del timò,
 Y quan la mar está amansada, 93
 Pera seguir sa estrella ó sòn vertrol tirá
 Cada vaixèll, ja aquí, ja allá,
 Á sòn plaher talla la onada. 96
- XVII Aixís arriba l'hora en que á cada nació
 Contenta de sa part y llibre de opresiò
 Espigará com un bèll ordi, 99

- Ahont poden aucèlls, papallònas y flors
 Mesclar sos cants y sos colors
 Sens que 'l mal fat los desacordi. 102
- XVIII Y la Fransa y la Espanya sos nins quan ne veurán
 Als vius raig del sol patri ensemps se calentant,
 Y á Dèu pregant ab iguals llibres : 105
 «Los noys», ellas dirán, «prou seny ne tenen ja,
 Deixémlos, donchs, riure y jugá,
 Ja són prou grans per ésser llibres.» 108
- XIX Y veuréu, jo 'us ho dich, á la menor ciutat,
 Tornar á baixá joh ditxa! l'antiga llibertat,
 Y amòr se 'l jou de cada rassa ; 111
 Y quan un jorn apunten las arpas d'un tirá
 L'un poble ab l'altre se unirá
 Per' dá al grifalch sangrènta cassa! 114
- XX Llavors los Provensals, portant llurs tamborins
 Que farán bellugar lo barco y los marins
 Nos en vindrém á vostra marca, 117
 Dels ceps que hi ha á Alicant, pendrém, naltres, ceps nous ;
 Y quan faréu córrer los bous
 Vos ne durém de la Camarca. 120
- XXI Llavors los Catalans, de olivera si os plau
 Coronant vostres fronts, coronant vostra nau,
 Pèl mes de Maig vindréu. Dels avis 123
 Y de amor parlarém, cullitas y de vins,
 Y nostres cants tendres, divins,
 Ne cantarán los nostres llavis. 126
- XXII De l'Alpe al Pirinéu y encaixadas las máns,
 Trobadors, arborém lo vell parlá romans!
 Ell n'es per nostre antich llinatge 129
 Lo blasò, 'l jurament que al avi uneix lo net,
 L'home a la terra! Ne 's lo débil filet
 Que sostè 'l niu d'íntre 'l brancatge. 132
- XXIII Intrépits guardians de nostre hermos parlar,
 Guardámlo com la plata, ben pur, ben net y clar
 Qu'en ell lo poble n'hi va á beurer! 135
 Car quan, de boca á terra, lo poble cáu esclau
 Si tè sa llènga, tè la clau
 Que las cadenas li pot tréurer! 138

- XXIV Germans de Catalunya, adèu siáu! Nos van dir
Que féyau á lo lluny reviuire y resplandir
Un dels bèlles rams de nostra llenga; 141
Germans, que lo bon Deu sos sahonadors plujims
Sus las olivas y 'ls rahims
De vostres monts y camps estenga! 144

Traducció de
FRANCESC-PELAGI BRIZ

5

ALS POETES CATALANS

I

- I Germans de Catalunya, com és plaent d'oir
 Que un dels brancams heu fet amb pompa reverdir
 De nostra llengua benamada. 3
 Germans, la santa pluja escampi sos ruixims
 Sobre l'oliva i els raïms
 De vostra terra assaonada. 6
- II El comte Berenguer retraure ens és plaent
 Quan de la Catalunya portat per un bon vent
 Vingué, la vela estesa; 9
 Entrà dins nostre Rose i aquí rebé la mà
 I la corona el coronà
 De nostra Dolça, la princesa. 12
- III Provença i Catalunya unides per l'amor
 Mesclaren llur parlar, costums i bell humor
 I quan s'alçava, a Magalona, 15
 A Marsella, a Avinyó, a Aix, el clar renom
 D'una heutat, al punt tothom
 En feia esment a Barcelona. 18
- IV Cent anys el català, cent anys el provençal
 Plegats es compartiren el pa i l'aigua i la sal
 I (que París gelós no es vegi) 21
 Tal glòria Catalunya no conquerí jamai
 I tu, Provença, mai per mai
 Tingueres segle tan egregi. 24
- V Els trobadors, alçant la llengua popular
 A la barba dels clergues i reis, varen cantar
 En el llenguatge de Provença. 27

5. — *Text de Les Illes d'Or (Barcelona 1955), pàgs. 85-90 (reproduït sense canvis en Obres completes (Barcelona 1958), 554-557). Anotades les lliçons rebutjades.*

	<i>EL RESSÒ DE «I TROUBAIRE CATALAN»</i>	43
	Cantaven amb amor, cantaven lliurement D'un món novell l'adveniment Bo i menyspreant vella temença.	30
VI	Llavors hi havia pit i empenta de barons : La República d'Arles de sa maresma al fons L'emperador sermonejava I l'altra de Marsella en plena edat feudal, Ben alt el front, sobre el portal, «Tots som germans», escrit mostrava.	33 36
VII	Llavors del Septentrió, Simon, el de Montfort, Quan per glòria de Déu i la llei del més fort Descadenava la croada I els corbs afamegats a esbarts voletejant Arreu anaven aixafant El niu, la mare i la niuada,	39 42
VIII	Belcaire i Tarascó i Tolosa i Beziés Fent murada de carn, Provença, quan calgués Els veies tots corrent a l'arma I per la llibertat morir tothom content ; Avui ens ve tremolament Davant la cara d'un gendarme!	45 48
IX	Hi havia mortaldat, és cert, colps de destrat, Lluites en què la sang corria a ple regal I el foc escalfa, si devora ; Llavors tenien còsols i gent feta als esquins Qui quan sentia el dret dedins, Deixar sabia el rei defora.	51 54
X	Que fóssiu rei de França dit Lluís Vuit o no, I de cent mil croats vostra armada, Avinyó A sos portals posava tanca. La vida era arrasada llavors sens pietat, Mes nostre lliure consolat Fet front havia a l'arma blanca.	57 60
XI	De Pere d'Aragó, germans, cal fer esment : Seguit dels catalans vingué com ara un vent, Brandant sa llança punxeguda ;	63

43. Tolosa] Tortosa
55. fossin

- El nombre i el malastre aclaparen el dret,
 Davant les torres de Muret
 Tots ells són morts, a nostra ajuda! 66
- XII Així, tal com l'acòlit respon al capellà
 Talment el provençal respon al català
 A través l'ona qui sospira. 69
 Així, a través la mar també qualque moment
 Vers Barcelona tendrament
 Barceloneta se regira. 72
- II
- XIII Amb tot, ara bé es veu que dins l'ordre diví
 Tot quant esdevé al món s'endreça a bona fi :
 Els provençals de pla o muntanya 75
 Som tots de la gran França per franca lleialtat ;
 Els catalans amb voluntat
 Sou de l'heroica i noble Espanya. 78
- XIV Cal a la fi que al mar vagi a parar tot riu
 I la pedra al claper. Del pèrfid vent geliu
 El blat unit més bé es preserva 81
 I els més petits vaixells per navegar segurs
 Per mar negrós i temps obscurs
 Cal que naveguin de conserva. 84
- XV Car és bo ésser nombrosos ; és bell dir-nos de grat
 Els fills som de la França. I quan hom ha parlat
 Veure passar damunt el poble 87
 De solell a solell l'esperit renadiu
 I la mà veure del Déu viu
 De Solferino i Sebastople. 90
- XVI Mes quan és ja passat el temporal qui ens fer
 Que hom sent vora el timó cantar el timoner
 I que la mar s'és aplanada, 93
 Per a seguir sa estrella i sos filats llençar
 Cada vaixell d'ací o d'allà
 A son plaer fa desbandada. 96

75. o de muntanya

78. són

94. s'estrella

- XVII Així arriba l'hora que cada nació
Contenta de sa part i franca d'opressió
Com l'ordi bell farà espigada 99
On papallons i flors i aucells a voliors
Mesclen llurs cants i llurs colors
Sense discòrdia malaurada. 102
- XVIII I la França i l'Espanya en veure llurs infants
Cantant al mateix llibre Matines i escalfant
Al sol de pàtria llurs bells viures, 105
«Nostres infants, com juguen!», diran, «prou tenen seny :
deixem-los viure sense reny,
ara és l'edat que siguin lliures». 108
- XIX I veurem — jo us ho dic — que a la menor ciutat
Davalla, o benaurança!, l'antiga llibertat
I el jou d'amor que és fortalesa ; 111
I si jamai negreja una urpa de tirà
La raça tota s'alçarà
Per arruixar l'aucell de presa. 114
- XX Llavors els provençals amb nostres tamborins,
Que faran revifar la barca i els marins,
Arribarem amb festa llarga. 117
Les vinyes d'Alacant ens donaran ceps nous
I en fer vosaltres corre-bous
Vos ne durem de la Camarga. 120
- XXI Llavors els catalans, de l'olivar de pau
Coronant vostres fronts, coronant vostra nau,
Vindreu pel maig, sens més espera, 123
I xerrarem d'amor, de vins i messions
I cantarem nostres cançons
I parlarem del temps enrera. 126
- XXII Dels Alps als Pirineus i la mà dins la mà
Poetes, arboreu el vell parlar romà,
Que de família és signe i flama ; 129
Això és el sagrament que a l'avi uneix el fill,
És el lligam fort i senzill
Que aguanta el niu a dins la rama. 132
- XXIII Intrèpids guardians del bell parlar amantent,
Guardem-lo franc i pur i clar com un argent,
Car tot un poble fa revivre ; 135

- Que si de front en terra un poble tomba esclau,
 Si té sa llengua, té la clau
 Que de cadenes el deslliura. 138
- XXIV Germans de Catalunya, com és plaent d'oir
 Que un dels brancams heu fet amb pompa reverdir
 De nostra llengua benamada! 141
- Germans, que un temps de Déu escampi sos ruixims
 Sobre l'oliva i els raïms
 De vostra terra assaonada! 144

A Damas Calvet, de Figueres

- XXV Calvet, mon bell amic, pi creixent sens descans :
 De les valls mallorquines i dels cims catalans,
 Tu qui madures l'epopeia, 147
- Al Consistori gai dels vostres Jocs Florals
 Presenta enguany els mots corals
 Del festejaire de Mireia. 150

Traducció de
 MARIA-ANTÒNIA SALVA

6

ALS POETAS DE PROVENSA

- I Salut, cantors del poble, qui, en trobas inspiradas
Cantau de la Provensa las glorias y 'ls amors!
Com de vehins colomars s'aixecan dúas voladas
Y se trovan en l'ayre ab igual pit llansadas...
Salut, gays trobadors! 5
- II D'un mateix tint las plomas, nostras senzillas galas,
Que volar junts nos miren almenys de nostre indret!
Puig es lo mateix ayre que assotan nostras alas,
Y fills de dúas mares, portántne las cigalas
Som tots germans de llet! 10
- III Salut tu, que heretares d'Homero la armonía :
Al fons del cor arriuan tos versos fraternals.
Catalunya te'ls torna, y encare que no sía,
Com á ressó, tan tendra la veu que tels envia
Diu sentiments iguals. 15
- IV Formadas nostras platjas son per iguals arenas ;
Igual color ostentan dels dos jardins las flors ;
Una mateixa ensenya duyan nostras antenas,

6. — *Text de Vidrims*² (Barcelona 1880), pàgs. cxcvii-cxcix. *Variants de l'edició de l'«Armana Prouvençau» del 1863*, pàgs. 11-13. — *Subtítol de l'edició de Vidrims* : Resposta á la poesia de Mistral publicada per Roumanille en l'Armana Prouvençau de 1863. *El títol hi porta la nota següent* : En la memoria del secretari dels Jochs Florals de 1862 se diu que's fa menció especial de la poesia *Als Poetas de Provensa* per la qual dos dels mantenedors reclamavan un premi extraordinari.

1. qui] que
3. Com dels colomars s'alsan vehinas dos voladas
4. de igual halè llansadas
7. miren] vegin
8. Puig] Pus
9. Y si fills de dos m.
11. S., t. qu'h.
14. tels] os los

- Mes, ¡ay! nos allunyaren dántnos dúas cadenas
Nostres dominadors! 20
- V Catalunya, tranquila, com l'elefant dormia
A l'ombra de sas glórias, dessota sos fassers :
Mes en la nit serraren l'arbre que 'l sostenía,
Y captiu queya en terra, que alsarse no podía
Allomat pels llorers. 25
- VI Las *torres* en la esquena llavors li carregaren,
Y anava á las batallas, portant sos cassadors :
En son nú pit las fletxas los enemichs clavaren ;
Y molts anys sas feridas sos propis camps regaren
Molts anys de greus dolors! 30
- VII Mes ja los temps son altres. Deixem arreconada
Cada hu nostra cadena per lo robell menjar :
Y puig podem alsarnos, donémnos la apretada
Per dalt la cordillera, per no guaytáns posada,
Mes que 'ns permet parlar. 35
- VIII Los Pirineus no aturan las trobas de Provensa,
Pus quan ella sospira també 'ls havem saltats.
Grabada veig encare la historia, en vostra pensa,
Del generós monarca que ab sos valents se llena
Contra 'ls falsos Creuhats. 40
- IX Com lo cristiá que als mártris en lo torment guaytava
Ó lluytant ab las feras de sangonents unglots ;
Y saltant las barreras á llur costat volava,
Y no podent lliurarlos també la mort trovava...
Aixis volaren tots. 45
19. d. d. c.] la (*errada per* al) darnos dos c.
22. fassers] palmers
24. queya] caigué
29. molts] set
30. Molts] Set
31. M. los temps ja s. a.
32. roblel
37. t. los hem s.
40. falses Crenats.
41. que l's martyrs en lo palench gaytava
42. Luitant (*errada per* Lluitant) y de l. f. los s. u.
44. Y] Mes

- X Llavors se barrejaren las sanchs de nostras venas,
Com duas fonts que 's juntan d'una muntanya al peu ;
Y encare que atrevessen capas de varias menas
Per lo mateix sol rajan, y qui las manté plenas
Es la mateixa neu. 50
- XI Al mateix calor munta, y pel llevant portada
Vè á nostres camps la broma que en vostres ayres creix ;
Y, com parteix un pare lo pá per sa maynada,
Ab sa tallant esquena la fértil nuvolada
Lo Pirinéu parteix. 55
- XII En ell per abdos pobles la nau prenyada 's gela...
Y com masti, que 'ls passos coneix del seu pastó,
«¡Son de casa!» murmura, y ni 's remou ni bruela
De Marsella y Barcino, quan veu passar la vela,
En son golf de Lleó. 60
- XIII Germans los segles corren ; cada un sa vella escata
Al naixer abandona com un serpent la pell.
Ja brilla de un nou astre la aurora d'escarlata
Que desperta las rassas, que los catius rescata...
Cantém l'astre novell! 65

DAMAS CALVET

47. C. dos f. que se j. de la montanya a. p.

48. Encara que travessin

51. Y al m. c. puja

56. Ell nos parteix los aires ; pels dos sas crestas gela

57. que'ls] los — del seu] de son

58-59. De Marsella y Barcino, quan veu passar la vela | «Son de casa!» murmura, y ni s' remou, ni bruela

60. de Ll.] la (sic) Ll.

61. sigles

Després del v. 65: De las solars rajadas, en sas eternas miras, | Pera nostras banderas Deu reparté l's colors. | Oh tu qu'ab semblants rimas à dos cantors inspiras ; | Confon los accents, Musa, de nostras patrias liras, | Ab un halé d'amors.

7

ALS POËTAS PROVENSAIS

«Ansin, arribe l'ouro ounte chasco nacioun
 Countènto de sa part, e franco d'òupressioun,
 Èspigará com un bel ordi...

 È la França e l'Èspagno, en vesènt sis enfant,
 I rai de la patrió ensèn se recaufant,
 Canta matino au meme libre :
 «Lis enfant, se van dire, an certo proun de sèn!
 Leissen-lèi rire e jouga 'nsen,
 Aro soum d'age d'èstre libre.»
 (I Troubaire Catalan. — F. MISTRAL.)

- I Poétas del Rhon, salut! Avuy la lira mia
 Tota amorosa llensa
 Sos falaguers acorts d'amor plens y armonia
 Al vent que juguejant se'n va cap á Provensa, 4
 Perqué mon cant de valtres ben conegut ne sia
 Com érahos coneguda la nostra llibertat :
 La veu que avuy lo bardo ab tota fé 'us envia
 Es un ressó d'antiga, de santa germandat. 8
- II Com potro brau y fer á qui 'l colcador tira
 En vers un altre lloch d'aquell hont vol anar
 Y mossegant lo fré jamay lo cap ne gira
 Del desitjat indret hont ell se vol llansar ; 12
 Aixís jo vers Provensa, tinch fixa la mirada,
 Mes que la llenga dolsa de terra encasteliada
 Ab tot anhel me tiri en vers aquell trist pla
 Ahont ab indolencia, matrona coronada,
 Descolorida y pobre jaguda se hi está. 17
- III Com plauhen los blaus ulls y rossa cabellera
 De nina sorrissent qu'está bessant d'amor,
 Y obliga al que la ha vist á anar al seu darrera
 Sentint esbategar dins de son pit lo cor ; 21

7. — *Text de l'edició del «Calendari Català» del 1867, pàgs. 72-75. Variants de Lo Brot d'Achs (Barcelona 1866), pàgs. 231-234.*

- Aïxis joh tu planura vestida d'esperansa,
 Hont de fer dolsa fruyta jamay l'arbre se cansa,
 M'has deixat plena l'ánima d'amor y de neguit,
 Pus dès de que 't coneixo me moro d'anyoransa,
 Y als cors es l'anyorarse lo que al clar jorn la nit! 26
- IV Qu'afortunada qu'ets! Tens noyas enciseras
 Fresquiús ayres de mar, montanyas reverdents,
 Garrigas sense fí, ombrívolas rieras,
 Flayrosos valls y rius de rápidas corrents. 30
 Fins dalt de la afilada agulla d'una esgleya
 Guaytant envers lo cel ab sens igual tareya,
 N'hi tens hermosa Verge^{1*} ab rich mantell daurat
 Com si esperès lo carro, ab que la nit s'arreja,
 Per empujarse al cel per lo camí estrellat. 35
- V Cantéula provensals aqueixa terra hermosa
 Que fou niu dels amors, d'homes valents y sants,
 Llohéula ab tota fé la Verge bondadosa
 Que fins sembla que riu quan sent los vostres cants. 39
 Aymáula y si algun dia los celos d'altra llenga
 Perque ningú la vostra ni escolti ni comprega
 La tréu de las masías, com se'n allunya un mort,
 Ella ha de ser qui 'us planya, ella será qui entenga
 La queixa llastimosa que 'us sortirá del cor. 44
- VI Cantéu aquella font^{2*} hont tota enamorada
 Hí retratava ab pler la Laura^{3*} sa hermosor,
 Y 'l temple^{4*} hont naixquè un jorn ab una sola ullada
 Un riu de dolsa mel y un altre riu d'amor. 48
 Cantéu lo pont^{5*} hont feren los vostres rebasavis
 Ab bras armat y nobles, prudents y entesos llavis
 Fins abaixar la testa al mes ergullós rey,^{6*}
 Qu'al venjar élls sos propis y ben fundats agravis
 Son rey desconegueren per fer cumplir la lley. 53

39. vostres] vostos

47. Nota 4: manca. — Allí hi va naixe un j.

1*. Verge de Doms, en Avinyó. [Nota de l'autor.]

2*. Valclusa. [N. de l'a.]

3*. La Laura del Patrarca. [N. de l'a.]

4*. Santa Clara de Avinyó. [N. de l'a.]

5*. Pont d'Avinyó. [N. de l'a.]

6*. Lluís VIII. [N. de l'a.]

- VII Si aixó feu, trobadors, vos ne será agrahida
 La terra que 'us ha dut al mon arran del mar
 Y guayta dia y nit ansiosa, enfebrosida
 La nau que brandejant sas platjas ve á tocar. 57
 Tambè de Barcelona n'hi venen las barcadas
 Tot retallant las onas, ab velas desplegadas,
 Y no las véu pas ella ab vista indiferent,
 Y quan saltan á terra los quins las han menadas,
 Marsella diu : «Me sembla conceixe aqueixa gent.» 62
- VIII Y es que recort ne tè de quan en venturosa
 Era de pau alegres entravan en son port,
 Quan Catalunya rica y la Provensa hermosa
 Corrian totas juntas una mateixa sort. 66
 Marsella y Barcelona per sobre la salada
 Mar, l'horizò ara guaytan ab vista contristada,
 Y en cada vela llunya que sura entre 'ls embats
 De l'aiga, hi creuhen veure la nau qu'altra vegada
 Los porta sas perdudas y antigas llivertats. 71
- IX Envá esperan lo dia aqueixas dos matronas
 Qu'abans quan eran regnas ne duyan rich mantell
 Y filigranat sceptre, y resplandents coronas
 Y per seti tenian d'or fus un escambell. 75
 Exércit, gloria, esquadras, tot ho han perdut huy dia,
 Avuy ningú 's recorda de quan son nom omplia
 De part á part l'Europa y fins l'Africá sol :
 Avuy no son la rella que Deu ne dirigia,
 Son l'áliga aixalada que no pot péndre vol. 80
- X Y com dos bous qu'estiran cada hu diferent rella
 Si abans formavan cobla se sentan migransar,
 Si essent prop los deslligan, ne deixan sa parella
 Y per costum antiga se tornan á juntar, 84
 Marsella y Barcelona potser al fer memoria
 Tambè á juntarse corrin al temple de la gloria,
 Y lo envellit Pirene del mar en la estensió
 Al veure per sas fillas renaixer nova historia
 Y caminar á la ombra de un mateix brau penò, 89
- XI Dirá tot aixugantne sa blanca cabellera :
 «Gracias á Deu que llivres á totas dos las veig

68. guaytant — *Cal. Cat.* cortristada

- Ab front llis y seré y ab boca riallera,
 Sens cap rezel guaytantne del mar lo suau oneig! 93
 Gracias á Deu que tornan á veurer allunyada
 Del jorn de dol la espessa, feixuga nuvolada!
 Gracias á Deu que poden lo cor tindre aixamplat
 Y en cada nau qu'arriba de gloria carregada
 D'un setgle senten creixe sa patria llivertat. 96
- XII Poétas del Rhon, adèu! Avuy la lira mia
 Plascévola ha llansat, contenta y amorosa
 Al vent dòls que se'n va cap á Provensa hermosa
 Sos falaguers acorts d'amor plens y armonia 102
 Perqué mon cant de valtres ben conegut ne sia
 Com érahos conegut lo nostre antich penó;
 La veu qu'avuy lo bardo ab tota fe 'us envia
 De germandat antiga n'es un sagrat ressó. 106

FRANCESC-PELAGI BRIZ

92. y seré y] y plascévol
 93. Sense

8

ALS FELIBRES DE PROVENSA

I

- I Un jorn, d'aquella vila que apellan Barcelona,
 La vila de las glórias, de la comptal corona,
 Fugia una matrona,
 Sas blancas vestiduras per terra arrossegant. 4
 Portava la tristesa sobre son front pintada,
 Y del dolor la espasa dintre son cor clavada :
 Un vel enterbolia lo llamp de sa mirada,
 Viva un jorn y flamejant! 8
- II Tapada ab un vel negre que lo sèu front cobria,
 Sota 'ls plechs amagantne sa negra llatzería,
 La Llibertat sortia
 Del temple d'hont la treyan los corromputs marxants. 12
 Jo ab ella de ma pátria las llars abandonava,
 Y á terras extrangeras lo méu dolor portava ;
 Que may, may lo poeta que canta en terra esclava
 Ne veurá granar sos cants. 16
- III Y en terra extranya al véurem, lo cor ple de tristura,
 Me deya yo — ab las llágrimas del fel de l'amargura
 plorant ma desventura — :
 «¿ Hónt portará sos passos lo pobre trovador? » 20
 Y 'l cor me responia : « Minvar ta pena inmensa
 Tan sols pot una terra, terra de prometensa ;
 Al foch del patriotisme dels poetas de Provença
 Ves á calentar ton cor. » 24

8. — *Text de Poesías, Quinta edición corregida y aumentada (Madrid 1882), 346-349. Variants de El trovador de Montserrat, Poesías catalanas completas de Víctor Balaguer con la traducción en prosa castellana a la vista (La Bisbal 1868), II, 82-91 (reproduït sense canvis en Lo trovador de Montserrat... (Madrid 1874), 382-386).* — *Subtítol: Poesía llegida per l'autor en la festa esplendent que lo príncep poeta lord [ed. 1868: Milord] Bonaparte Wyse doná, en lo bell castell de Fontsegugno (Provença) als mes renomats trovadors de la llengua d'Oc, lo dia 30 de maig de 1867.*

22. Ne pót sòls una terra

- IV Y fou aixís : y mentres ma pobre patria esclava
 Al cantor de sas glorias la porta ne tancava,
 Patria nova 'm donava
 Ab generós hostatge la terra provensal. 28
 Aquí jo ma jornada donava per finida...
 Ja may podré olvidarne, ja may, may de ma vida,
 Dels poetas de Provensa la tan noble acullida
 Y l'abrás tan fraternal! 32

II

- V Aquí, ¡quantas vegadas! del Rhon en las riberas,
 Al contemplar sas onas tot devallant lleugerass,
 Memórias falagueras
 Ma pensa recordava, rejuvenint mon cor. 36
 De dos antichs realmes las glórias evocava,
 De dos nobles comptesas las penas recordava...
 Provensa y Catalunya — á solas jo pensava —
 Germanas fóren un jorn. 40
- VI ¡Provensa y Catalunya! Si avuy están partidas,
 Si avuy, després de segles, se troban divididas,
 Foren abans unidas...
 Llegíu nostras histórias, y 'ns trobarém germans 44
 Si vosaltres tinguéreu Folquet *l'abominable*,^{1*}
 Nosaltres ne tinguérem Vicens *l'imperdonable*,^{2*}
 Y avuy per l'un y l'altre, ¡fortuna miserable!
 Lligadas tením les mans. 48
- VII Vostre compte 'l més noble nosaltres vos lo dávam,^{3*}
 Lo més gran rey dels nostres d'aquí nos l'emportávam,^{4*}
 Per tot arréu anávam
 Creuhadas las banderas, com símbols fraternals. 52
 Marsella 's véu en l'aigua hont Barcelona 's mira,
 Y si vers Barcelona Barceloneta 's gira,^{5*}

1*. Lo trovador que tan lluytá contra los albigésses. Se fèu remarcar per sa persecució contra son benefactor lo compte de Tolosa, de la cual ciutat fou bisbe. Frederich Mistral, en son poema *Calendau*, es lo qui li dona ab molta justícia lo renom de *abominable*. [Nota de l'autor.]

2*. Sant Vicens Ferrer. Tothom sab lo que feu en lo Parlament de Caspe. [Nota de l'a.]

3*. Lo compte Berenguer. [N. de l'a.]

4*. Lo rey Jaume lo Conquistador, nat en Montpeller. [N. de l'a.]

5*. Mistral, en sa magnífica oda *Als trovadors de Catalunya*, diu :

Vers Barcilouno tendrement
 Barcilouneto se reviro.

- Del passat en las boyras sos fundadors ovira
Sant Martí dels Provensals.^{6*} 56
- VIII Felibres de Provensa, ne sòm germans de glòria,
D'una mateixa soca ne naix la nostra història;
Prou que ho diu la memòria...
Felibres de Provensa, ne sòm germans de llet. 60
D'un mateix mar l'onada tranquila nos enllassa,
D'un mateix sòl las flamas á tots ensemps abraça,
La lléngua es la mateixa, sòm la mateixa rassa...
¡Ah, si lo rey en Pere no hagués mort en Muret!^{7*} 64
.....

III

- IX Avuy, ja los dos pobles un nou destí separa ;
Cad' un tè ja nou temple, cad' un tè ja nova ara ;
Mes, recordant encara
Que, si avuy son províncias, ahir foren nació, 68
Pót cadascú en sa terra, penyora d'aliança,
Sens renegar de Espanya, sens renegar de Fransa,
Arborar, com lo símbol de santa deslliuransa,
De la lléngua lo penó.^{8*} 72
- X ¡La lléngua! ¡noble lléngua! Si un jorn la trepitjàren,
Si cortesans cronistas en creu nos la clavàren
Y ab vergas l'assotàren,
Un' host nos cal donarli d'apóstols y soldats. 76
Ab robas d'or y seda la vestirém. Mès bella
Ha d'esser cada volta, mès resplandent estrella ;
Las sacrossants memòrias han de reviuere' ab ella
De las pátrias llibertats. 80

64. hagués] fòs

66. tè ja ... tè ja] ne tè ... ne tè

72. pendó

78. Ha d'esser] Ne será

79. han de reviuere] ne reviuarán

Barceloneta es una població que hi ha en Provensa, del costat de los Alpes, fundada per catalans. [*N. de l'a.*]

6*. Petita vila á las portas de Barcelona, fundada péls nobles caballers provensals que passàren á Catalunya acompanyant la comtesa na Dolsa quan fou á casarse ab la compte de Barcelona. [*N. de l'a.*]

7*. En Pere lo *Católich*, mort en la batalla de Muret, prop de Tolosa. [*N. de l'a.*]

8*. [Fíjense en esta estrofa y en su sentido los que tanto han criticado al autor (*ed. de la versió cast. de 1874, págs. 307-311*)]. [*N. de l'a.*]

- XI Guardémla. Es l'arca santa qu'hem de lliurar d'ultratge,
Es lo árbre que dels segles ha respectat l'oratge.
Baix son frondós brancatge
S'aplega dels felibres la burbullant legió. 84
Ab ella un jorn l'alcássar derribarán los poetas
Del cual avuy son mestres desconeguts profetas,
Y caurá, com cayguéren al so de las trompetas
Las torres de Jericó. 88
- XII Enviémla per las vilas la lléngua trossejada,
Com Jacob per las tribus la vesta ensangrentada
De son fill. La maynada
Despertarém llavoras dels patris venjadors, 92
Que la lléngua es la pátria. Quant ella fugí un dia,
També la independéncia vensuda alors fugia...
Ab la lléngua y la pátria prop de Muret moria
L'alta flor dels trovadors. 96
- XIII Los pobles se remouhen. A la veu dels profetas
S'ouhen llénguas que 's creyan ja mortas y desfetas,
Y s'alsan totas dretas,
De glória resplandentas, las nacionalitats. 100
Es un crit d'esperansa, no es una veu de guerra
La que llansém nosaltres saltant de serra en serra :
Nosaltres som apóstols que aném per l'ampla terra
Predicant fraternitat. 104
- XIV Que cadascú en sá pátria, la má en lo cor posada,
Defense la sua história, sa lléngua menyspreada,
Sa llibertat sagrada.
Siám dignes dels pares, ¡oh trovadors germans! 108
Y si morir nos toca, ¡qu'en hora bona sía!
Pus será toch de glória lo ral de l'agonía.
Morirém com morian nostres passats un dia,
¡Morirém com vells romans! 112

Castell de Fontsegugno (Provensa), 29 de maig de 1867

VÍCTOR BALAGUER

86. D. qual ne són los mestres avuy falsos p.
92. llavoras] ançina
94. alors] ne
102. llansém] envíám
103. Nosaltres som] Ne són tan sols — anam
106. Defense la sua] Ne defençe sa
108. dels] de nos
110. Pus] Ne
Data: manca en ed. 1882.

9

ALS TROBADORS DE PROVENÇA

«Cènt an li Catalan, cènt an li Provençau,
Se partijèron l'aygo e lou pan é la sau.»

F. MISTRAL

«Poetas del Rhon, salut! avuy la lira mia
tota amorosa llessa
sos falaguers acorts d'amor plens y armonía
al vent que juguejant se'n va cap á Provensa.»

F. P. BRIZ

- I M'han dit que hi ha una terra poblada d'oliveras,
De reverdencas vinyas, bells camps, gayas moreras,
Dessota un hermos cel, 3
Y que la mar, donantli sas frescas alenadas,
Y 'ls rius que la parteixen ab cintas argentadas
Ne fan aquella terra mes dolsa que la mel. 6
- II Allí diuhen que 's cria un bell aixam de poetas
Que com treballadoras y entesas abelletas,
Mel trahuen de la flor 9
Cantantne cansons plenas de gays conceptes savis
Pera lloar las proesas que feren los seus avis,
La fe qu'es pa de l'anima, l'amor qu'es pa del cor. 12
- III A vosaltres, donchs, parlo ;oh fills de l'armonía!
M'han dit que unidas foren eixa terra y la mia
Per espay de cent anys; 15
Jo no sè res, sols canto brusant d'amor sens mida,
Y aixis faig mes lleugera la meva trista vida
Sembrada d'amarguras, de greus dolors y afanys. 18

9. — *Text de Eurás (Barcelona 1882), pàgs. 28-30. Variants de l'edició de «La Barretina», núm. 18 (2 maig 1868), pàg. 72.*

2. gayas] y altas

16. brusant] tot ple

18. de dolors y d'afanys

- IV Mes cert es lo que diuhen, pus veig qu'es vostra llenga
(Encar que no la sapia ni quasi res n'entenga)
 A la d'aquí semblant, 21
Y veure crech en ellas á duas bessonetas
Molt bellas, molt jolias, de galtas vermelletas,
Abduas posschidas d'un ideal constant. 24
- V Pero tant com los llassos de germandat antiga,
Ab vosaltres, poetas, un' altra cosa 'ns lliga...
 Sou modestes per costum; 27
Mes tot se sap, per fondo que 's fossa 'l foch, respira,
Y encara que no puga surtirne cap guspira,
Perço també s'esmenta ja 'l descobreix lo fum. 30
- VI Un jorn á vostra patria lo vent de malhauransa
Un trovador dels nostres portá, de l'anyoransa
 Ben trist plorava 'l mal. 33
A vostra llar, ohintlo, ben prest se'l ne duguereu,
Y ab ell, quan de sas penas ben consolat l'haguereu,
Partireu generosos lo pa, l'aygua y la sal. 36
- VII ¡Oh Dèu! qu'en eixas terras hi brolle l'abundansa;
Que may sos fills conegan lo qu'es malastrugansa
 Ni lo que sòn dolors; 39
En los seus cors aboca lo gerro d'alegria;
Aflárgals l'existencia d'un any per cada dia;
Y fes que serven joves sos cants y sos amors! 42
- VIII Mon cor es vostre, poetas, mes la fortuna avara
No vol que jo travesse la terra que 'ns separa
 Per donarvos la ma, 45
Mes, per sòrt, la paraula del cor del home es filla...
¡Oh germans de Provença, rebeu, donchs, la senzilla
Ofrena d'aquest pobre trobayre laletá! 48

Barcelona 1867

ANTONI CARETA I VIDAL

24. Que una fallera tenen totas duas constant
33. ¡Ay trist!
41. any *Euras*.
43. pero ma sort avara
48. Oferina del poble (*evidentment errat*) trovador 1.

10

BRINDIS

- I Al recort de una pàtria, ¡oh mare esventurada!
 Que viua, enmortallada,
 Prop de dos fillas jau!... 3
 Al esdevenir lliure que ja en lo món espiga!...
 ¡Oh Llibertat antiga!...
 Grana y nudreix las fillas á l'ombra de la pau! 6
- II ¡Germans!... en nostra terra, las verdas oliveras
 Floridas cabelleras
 Espolsan ab amor; 9
 Plansons són de las vostras; com dels mayols la tória
 Encara té memoria
 Que un jorn vo'n dava esqueixos sa mare ab plors del cor. 12
- III Los alts murs de Bellcayre, las planas de Tolosa,
 Han, ab sanch generosa
 De vostres fills, regat : 15
 La flor dels catalans allá en Muret caiguére,
 Y'l nostre Rey en Pere...
 ¡Creuhada malehida!... ¡qui may t'hagués crehuat!... 18
- IV Mès tart, nos separaren... ¡A Déu!... Fins nostra lléngua,
 Del vencedor en méngua,
 Volgueren esborrar!... 21
 Com lo butxí y la espasa las fitas esborravan,
 Las llibertats cremavan
 Del poble gran, que als pobles anava à deslliurar! 24
- V ¡Oh pàtria! noble pàtria dels Berenguers, d'en Jaume,
 D'en Pere 'l Gran!... deixaume,
 Deixáumels recordar!... 27
 ¡Oh pàtria!... encara ets viua, sencera en la memoria;
 Tas gestas, lleys, ta gloria,
 En nostres cors rodolan, com onas en la mar. 30

10. — Text del «*Calendari Català*» de 1870, pàgs. 27-29. — Títol complet: En la Felibrejada d'Avinyó (1868). Brindis.

- VI ¡Germans!... fills de Provensa!... Si l'ánima avuy plora,
 Diu la trova sonora
 Que entent lo provensal : 33
 «¡ Bè n'haja, bè, la mare que'n doná l'adzavara.^{1*}
 Que và florint encara,
 Que adoram y entenem : à vostre gran Mistral! 36
- VII Avuy ja nostras arpas alena la esperansa,
 La fé que may se cansa,
 Inextingible ardor : 39
 Cantem!... fins que las cordas, trencadas enmudescan,
 Cantem, fins que enardescan
 En nostras llars, en totas, lo vell, inmens amor! 42
- VIII Al recort de la pátria, mare desventurada,
 Que, viva, enmortallada,
 Prop de sas fillas jau! 45
 Al esdevenir lliure, que ja en lo món espiga!...
 ¡Oh Llibertat antiga!...
 Grana, y nudreix las fillas á l'ombra de la pau! 48

ALBERT DE QUINTANA

1.* Comparansa que'n fa Lamartine ab en Mistral, contant que l'adzavara floreix cada cent anys ; volent dir, que de genis com ell, lo món sols ne dóna un cada segle.
 [Nota de l'autor.]